

DOKUMENTA HISTORICA 89.
Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

**DOKUMENTUMOK A SZAÚDI–AMERIKAI KAPCSOLATOK
TÖRTÉNETÉBŐL.
A DZAHRÁNI KONZULÁTUS ÉS LÉGI BÁZIS SZERZŐDÉSE
(1943–1949)**

A bevezető tanulmányt írta, fordította és sajtó alá rendezte:

GULYÁS K. LÁSZLÓ

Szeged 2012.

Jelen kiadvány megjelenését „Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával” című, TAMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 azonosítószámú projekt támogatja

A Documenta Historica eddig megjelent számai:

1992

1. Az 1887-es földközi-tengeri egyezmények [Nyemcsok Attila] (*elfogyott*)
2. A tiltsiti béke (1807. júl. 7.) [Szász Erzsébet] (*elfogyott*)
3. Talleyrand, Charles-Maurice: Értekezés annak előnyeiről, hogy a jelen körülmények között új gyarmatokat szerezzünk [Szász Géza]
4. A schönbrunni béke (1809. okt. 14.) [Szász Erzsébet]
5. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása) [Gulyás László] (*elfogyott*; utánnomás: 23. sz.)
6. Korai angolszász törvények I. A kenti törvények [Szántó Richárd] (*elfogyott*)
7. Az 1939–40-es finn–szovjet háború dokumentumai [Engi Imre]
8. Dokumentumok az orosz-szovjet törekvésekről a Boszporusz és a Dardanellák megszerzésére (Konstantinápoly-egyezmény, 1915; német–orosz tárgyalások, 1940) [Boros Tamás]

1993

9. A Birodalom és Észtország. Aszovjet–észt szerződések megszületésének dokumentumai (1939 szeptember) [Vandlík Krisztina]
10. Edward Balliol skóciai hadjárata. Részletek a Lanercosti krónikából és a bridlingtoni kanonok gestájából [Kiss Andrea]
11. Az 1943. decemberi Beneš–Sztálin–Molotov-megbeszélések dokumentumai [Gulyás László]
12. Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szept. 3.) [Kökény Andrea]
13. Új bécsi tudósítások a kiváló Schwarzenberg grófnak a tatai, veszprémi és palotai erődök és más helyek elfoglalásáról, a szigeti erőd összeomlásáról és a Törökországban napról napra erősödő hanyatlásról (1599) [Lévai Judit]
14. 1789 Franciaországa a panaszok tükrében [Gyuricza Róbert]

1994

15. Az 1594-es birodalmi gyűlés határozatai a magyar háborút illetően [Wölfinger Ildikó]
16. Volgái német dokumentumok (1918–1941) [Opauszki István]
17. Az 1916. évi arab felkelés kiáltványa [Ferwagner P. Ákos – Lőkös István]
18. A Bayeux-i faliszőnyeg [Varga Vanda Éva] (*elfogyott*; utánnomás: 34. sz.)

1995

19. A constantinusi adománylevél (Donatio Constantini – VIII. sz.) [Piti Ferenc] (*elfogyott*)
20. A Hét Sziget Köztársaság és Kapodisztriasz [Szász Erzsébet]
21. A lengyel emigráns kormány és a Szovjetunió kapcsolatfelvételének dokumentumai, 1941 [Csösz László]
22. Németország két megosztási terve (Morgenthau-terv, Frankfurti dokumentumok) [Mayer János]
23. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása) [Gulyás László] (az 5. sz. utánnomása)
24. Az 1849-es magyar–velencei szerződés [Krámlí Mihály]
25. Az Anitta-felirat (i. e. 1600 körül) [Bolega Erika]

1996

26. A jeruzsálemi Szent János Lovagrend regulája [Homonnai Sarolta – Hunyadi Zsolt]
27. Az amerikai alkotmányozási vita: a föderalisták írásából (1787–1788) [Berkes Tímea]
28. Források a németek Szovjetunióba történő kitelepítéséről Közép-Kelet-Európából (1945–1953) [Kőteles Péter]
29. Turgot: Levelek a toleranciáról [Balázs Péter]

DOCUMENTA HISTORICA
Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

**DOKUMENTUMOK A SZAÚDI–AMERIKAI KAPCSOLATOK
TÖRTÉNETÉBŐL.
A DZAHRÁNI KONZULÁTUS ÉS LÉGI BÁZIS SZERZŐDÉSE
(1943–1949)**

A bevezető tanulmányt írta, fordította és sajtó alá rendezte:

GULYÁS K. LÁSZLÓ

Szeged
2012

A dokumentumok forrása:

- FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES 1943. THE NEAR EAST AND AFRICA.
VOLUME IV: 833–840.
- FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES 1945. THE NEAR EAST AND AFRICA.
VOLUME VIII. 893–894. 915., 943–950.
- FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES 1946. THE NEAR EAST AND AFRICA.
VOLUME VII. 744–745.
- FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES 1948. THE NEAR EAST, SOUTH ASIA, AND
AFRICA (IN TWO PARTS). VOLUME V, PART 1. 211., 255–256.
- FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES 1949. THE NEAR EAST, SOUTH ASIA, AND
AFRICA. VOLUME VI. 1576–1577., 1579–1580., 1607–1611.
- J. C. HUREWITZ: THE MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA ON WORLD POLITICS. NEW
HAVEN, 1979. 805–810.
- J. C. HUREWITZ: DIPLOMACY IN THE NEAR AND MIDDLE EAST – A DOCUMENTARY
RECORD. VOLUME II. 1914–1956. NEW YORK, 1972. 339–340.

A mellékletek forrása:

- Map of Saudi Arabia* [<http://www.geographicguide.net/asia/saudi Arabia.htm> – 2012.
június 2.]
- Photo of the Dhahran Airfield, 1950.* [<http://www.zianet.com/tmorris/dhahran.html> –
2012. június 2.]

Nyelvileg lektorálta:
KÖKÉNY ANDREA
VUKMAN PÉTER

Szakmailag lektorálta és a fordítást az eredetivel összevetette:
FERWAGNER PÉTER ÁKOS

Sorozatszerkesztő:
FERWAGNER PÉTER ÁKOS

TARTALOM

Előszó	4
Mellékletek	9
1943	11
1945	17
1946	25
1948	27
1949	30
1953	37

ELŐSZÓ

Az Egyesült Államok és Szaúd-Arábia közötti kapcsolat kialakulásában döntő szerepet játszott a mind magasabbra növő nyersolajigény. A nagy amerikai olajcégek új, az USA területén kívül eső lelőhelyeket akartak szerezni. A 20. század elejétől köztudottá vált, hogy a Közel-Kelet területén óriási mennyiségű nyersolajat rejt magában a föld, azonban az amerikaiak nem kis csalódására a terület jelentős része, elsősorban a Perzsa-öböl körüli régiók, ekkora már brit érdekeltségűek voltak. Leginkább az Angol–Perzsa Olajtársaságnak (a mai British Petrol jogelődjének) voltak itt fúrási koncessziói. Kivételt képezett az Arab-félsziget belső része, de fontos megemlíteni, hogy az 1930-as évek előtt úgy gondolták, a sivatagos terület nem tartalmaz kitermelésre érdemes mennyiségű nyersolajat.

Ezután változik csak meg az olajtársaságok hozzáállása: arra jutnak, hogy az iráni közelében itt is hatalmas olajmezőt rejthet a föld. Ennek következtében elkezdődött a verseny a terület koncessziós jogainak megszerzéséért. Két nagy olajtársaságról kell szót ejteni elsősorban. Az egyik az Iraki Olajtársaság (Iraq Petroleum Company – IPC), amely a korszak legnagyobb vállalatának tulajdonában állt, az Angol–Perzsiának, a Royal Dutch Shellnek, a Compagnie Française des Pétroles-nak (a francia állami olajvállalatnak), valamint a Közel-Keleti Fejlesztési Társaságnak (amelyet a Standard Oil of New York,¹ a Standard Oil of New Jersey,² illetve a Gulf Oil³ birtokolt legnagyobb részben). A másik vállalat a Standard Oil of California (SOCAL).

Az 1932-ben létrejött Szaúd-Arábia királya, Abdel-Aziz Ibn Szaúd végül a SOCAL-nak adta meg a fúrási jogokat. Ennek több oka van. Egyrészt a SOCAL hajlandó volt aranyban fizetni a koncesszióért (a frissen megalakult állam óriási pénzhiánnyal küszködött), miközben az IPC a korszakban meglehetősen értéktelennek számító indiai rúpiában akart fizetni. Továbbá nem elhanyagolható tényező, hogy a SOCAL-nál jóval nagyobb Royal Dutch Shell, illetve a Standard Oil of New Jersey nem érdeklődött különösebben a terület iránt. A legfontosabb indok azonban kétségkívül az lehetett, hogy nagy volt rá az esély, ha az IPC kapja meg a koncessziós jogokat, akkor nem kezd meg az olaj kitermelését a területen, hiszen a tényleges, valódi érdekeltsége a közeli Perzsiában volt. Így inkább csak arra használta volna fel a jogait, hogy másokat a félszigeten kívül tartson, ezáltal biztosítva, hogy ne legyen konkurenciája. Ennek megfelelően 50.000 font értékű aranyért cserében 1933. május 29-én Ibn Szaúd a koncessziós jogokat a SOCAL-nak adta, amely nyomban hozzá is kezdett a nyersolaj kereséséhez. A társaság egyúttal létrehozta az új területre specializálódott Californian Arabian Standard Oil Companyt (CASOC). Az első néhány év nem hozta meg a várt eredményt, sorban végezték az eredménytelen próbafúrásokat. Az áttörés 1938. március 3-án következett be, amikor az Öböltől nem messze, Dammam közelében – néhány kilométerre Dzahrántól – előtört az olaj. Ettől kezdve Dzahrán jelentősége egyre nagyobb és nagyobb lett.⁴

A város az olajfúrások előtt nem volt több, mint egy sátortelepülés néhány

¹ A későbbi Mobil.

² A későbbi Esso vagy Exxon. A Mobillal együtt 1999-óta alkotják az ExxonMobil nevű szupervállalatot.

³ 1985-ben összeolvadt a Standard Oil of Californiával létrehozva a Chevront.

⁴ Rachel Bronson: *Thicker than Oil*. Oxford University Press, New York, 2006. 14–20.; Arthur P. Clark – James P. Mandaville – William Tracy – Jane Waldron Grutz: *Saudi Aramco and its World*. Aramco Services Company, Houston, 1995. 194., 198.

állandó épülettel, azonban amikor bebizonyosodott, hogy óriási olajmező van a terület alatt, kézenfekvő lett, hogy a CASOC ide helyezze szaúd-arábiai főhadiszállását. 1938 után rohamosan fejlődésnek indult a régió, hiszen a legmodernebb technológiákat telepítette ide a CASOC, és jól képzett amerikai munkaerőt hozott. A második világháború kitörésének következtében viszont visszaveték a termelést, sőt a közeli, rász-tannúrai finomítót is bezárták. Ez részben annak tulajdonítható, hogy 1940. október 19-én olasz repülőgépek – tévedésből – Dzahránt bombázták.⁵ Azonban éppen a termelés visszafogása lesz az oka annak, hogy Washingtonban egyre inkább stratégiai szempontok alapján kezdik mérlegelni Szaúd-Arábia helyzetét és szerepét. Korábban az Egyesült Államok kormánya nem politikai kérdésként, pusztán gazdasági kapcsolatként kezelte a sivatagi királysággal való viszonyt, ráadásul tisztában volt vele, hogy a Perzsa-öböl térsége brit érdekszféra. A növekvő háborús igények miatt azonban az Arab-félsziget – és elsősorban Dzahrán – szerepe felértékelődött.

Fontos megemlíteni, hogy egészen 1942-ig nem működött hivatalos amerikai képviselő Szaúd-Arábiában. Ha Ibn Szaúd tárgyalni kívánt az USA kormányával, akkor azt csak a CASOC-on keresztül tudta megtenni (a cég főhadiszállása kezdetben Dzsiddában volt). Ugyan 1932-ben elismerte az Egyesült Államok a friben megalakult Szaúd-Arábiát, tényleges diplomáciai kapcsolatok azonban nem alakultak ki a két ország között. Hivatalosan a kairói amerikai nagykövét látta volna el ezt a feladatot is, de ő nagyon ritkán látogatott el a királyságba, így ez a megoldás nem lehetett hatékony. Az első hivatalos követséget Dzsiddában James S. Moose Jr. nyitja meg 1942. május 1-jén, de megjegyzendő, hogy ezen követség tagjai csak akkor járulhattak Ibn Szaúd elé, ha a király hívta őket tárgyalni Rijádba. Ráadásul semmiféle privilegizált helyzetet nem élveztek.

A háború derekán a szaúdi állam bevétele olyannyira visszaesett (az olajkitermelés gyakorlatilag leállt, illetve a háború miatt drasztikusan visszaesett a háddzon, a tradicionális mekkai zarándoklaton lévők száma), hogy éhínség tört ki az országban. A CASOC adott kölcsön a királynak egy kisebb összeget, valamint kérte Washington, hogy nyújtson gazdasági segítyt az országnak, azonban a Rooseveltkormány ekkor még elvetette ennek gondolatát. A britek viszont – kihasználva az Egyesült Államok vonakodását – kifizettek 40 millió dollárt Ibn Szaúdnak. Ez viszont aggodalommal töltötte el a CASOC munkatársait: mi lesz, ha emiatt a szaúdiak Nagy-Britannia felé kezdenek el közeledni, és esetleg felbontják a koncessziós szerződést?⁶

Ez azonban nem következett be, mivel stratégiai szempontból 1943-ra az Egyesült Államok számára felértékelődött az Arab-félsziget az utánpótlási vonalak miatt, ezzel egy időben pedig (köszönhetően az óriásira növekvő olajigényeknek) az olajmezőkre is egyre nagyobb szüksége lett. 1943 februárjában Roosevelttel Szaúd-Arábiára is kiterjesztette a kölcsönbérleti szerződést, holott az ország ekkor még nem volt hadviselő fél (csak 1945 márciusában lett az). Tulajdonképpen ez jelentette a két ország közötti politikai együttműködés útján az első lépcsőfokot. A dzsiddai küldöttség szerepe is felértékelődött: immár nem a kairói nagykövét és nem is a CASOC emberei látták el a hivatalos amerikai képviselőt. Ellenben Dzsiddával magával komoly problémák voltak: nem volt se vezetőkes víz, se csatornázás, elektromos áramot is csak a követség szomszédságában álló CASOC-főhadiszállás generátorával nyertek. A fő gond – legalábbis az amerikai kormány szempontjából –

⁵ Alapvetően Bahreint kellett volna bombáznunk, amelyik brit érdekltség volt. A tévedés oka nem tisztázott, mindenesetre az Egyesült Államok ekkor még nem állt hadban a tengelyhatalmakkal.

⁶ Thomas W. Lipmann: *Inside the Mirage. America's Fragile Partnership with Saudi Arabia*. Westview Press, Boulder, 2004. 27.

nem ez volt, hanem az, hogy a releváns gazdasági kérdésekkel kapcsolatos döntések helyszíne, illetve a Szaúd-Arábiában élő amerikai állampolgárok döntő többsége több mint 1200 km távolságban, gyakorlatilag az ország másik végén volt. Ez pedig nagyon megnehezítette a kommunikációt, a közlekedést és a döntéshozatalt is. Nem szabad elfelejteni, hogy ekkor Szaúd-Arábiában úgyszólván nem voltak autótutak, nem beszélhetünk légi közlekedésről, de telefonvonalakról sem, sőt a távíró-ellátottság sem volt megfelelő. Ha pedig valaki nem akarta gyalog vagy tevekaravánnal megtenni az utat Dzsidából Dzahránba, akkor kénytelen volt Dzsidából Kairóba repülni, majd onnan Bagdadba, majd Bászrába, végül pedig Bahreinbe, ahol hajóra szállva meg lehetett közelíteni Dzahrán települését. Jól látható, hogy ez nagyon nehézkes megoldást jelentett, így kézenfekvő volt az elképzelés az USA kormányától, hogy konzulátust nyit a régióban, annak minden előnyével együtt. Eredetileg az Egyesült Államok Bahreinbe akarta a képviselőt telepíteni, hiszen onnan könnyen el lehetett érni Dzahránt, de – mivel az brit protektorátus volt – megtagadták az USA kormányától az engedélyt. Így hát James Moose a szaúdi királyhoz fordult, hogy a tervezett konzulátust Dzahránban nyithassák meg.

Kezdetben Ibn Szaúd meglehetősen hűvösen és negatívan reagált. Az ellenvetései abban gyökereztek, hogy a konzulátus megnyitásában új gyarmatosítás kezdetét látta, valamint az előjogokban az Oszmán Birodalom kapitulációs szerződéseit⁷ vélte felfedezni. Emiatt szerepel a mellékelt dokumentumokban, hogy Moose többször megkérdezi a királyt és tanácsadóit, tudják-e pontosan, mit is jelent egy konzulátus. Bár állításuk szerint igen, az iratokból egyértelműen kiderül, hogy a szaúdiaknak téves elképzelésük volt ezzel kapcsolatban. Ráadásul Ibn Szaúd úgy gondolta, az, hogy engedélyezi az amerikaiaknak a konzulátus megnyitását, szükségszerűen maga után vonja majd azt is, hogy más államok ilyenét kérésének is eleget tegyen, mert ez „diplomáciai törvény”, „politikai törvény”, illetve „muszlim vallási törvény”. Az nem tisztázott, mit is értett „diplomáciai törvény” alatt. Végül is Ibn Szaúd úgy egyezett bele a konzulátus létrehozásába, hogy biztosították, semelyik másik ország sem akar hasonló diplomáciai missziót Szaúd-Arábiába küldeni, ebből következően precedenst sem fog teremteni.⁸

Hosszas tárgyalások után 1944. szeptember 1-jén nyílt meg a dzahráni konzulátus az Aramco egyik épületében.⁹ Ibn Szaúd viszont továbbra is tartott a gyarmatosítás rémétől, ezért külön kívánsága volt, hogy az amerikai zászlót ne lehessen szaúdi földre szúrni, így tehát az a konzulátus épületén kapott helyet.¹⁰ Arról sem szabad megfeledkezni, hogy 1945-ig a Közel-Kelet térségében a tényleges politikai hatalom Nagy-Britannia volt, Ibn Szaúd pedig nem akart ellenükben dönteni, ezért megpróbált kivárni. Jól látható ez a konzulátusról folytatott tárgyalások időtartamából. 1945-re azonban a britek kimerültek, politikai befolyásuk is drasztikusan lecsökkent.¹¹

A második világháború lezárulása és a dzahráni konzulátus megnyitása a két ország közötti kapcsolatok rohamos bővülésének nyitányát jelentette. Innentől kezdve tényleges stratégiai szerepe is volt a sivatagi királyságnak, ezenkívül a világháború

⁷ A kapitulációs szerződések lényege, hogy A állam megengedi, hogy B állam polgáira ne A ország törvényei, hanem B államéi vonatkozzanak, így az A ország területén élő/tartózkodó B ország polgárai kivonják magukat A állam joghatósága alól.

⁸ Bővebben lásd az 1943. október 25-én, Dzsidában keltezett 53-as számú levelet, illetve Rachel Bronson: *Thicker than Oil*. i. m. 41.

⁹ A CASOC-ot 1944. január 31-én nevezték át Arabian American Oil Companyre, azaz Aramcóra, és ez az olajtársaság már nem csak névleg állt külön a SOCAL-tól, hanem lényegileg önálló vállalatá vált.

¹⁰ Lásd az 1945. augusztus 8-án, Dzsidában íródott levelet.

¹¹ Rachel Bronson: *Thicker than Oil*. i. m. 46–47.

alatt a termelését visszafogni kénytelen Aramco is gyors növekedésnek és terjeszkedésnek indult. Így tehát a megkezdett együttműködés egyenes folytatása volt az amerikai kormány részéről, hogy engedélyt kérjen Ibn Szaúdtól egy katonai bázis megépítésére. Az oka ennek az USA azon igénye volt, hogy könnyen elérje az afrikai színtérről az ázsiai színteret, és biztosítani tudja az utánpótlást az ottani csapatainak. A már korábban említett okok miatt a briteknek nem volt ellenvetése ezzel kapcsolatban.

Mire a légi bázissal kapcsolatos tárgyalások befejeződtek (1945. augusztus 6-án kötötték meg az egyezményt), addigra a csendes-óceáni hadműveletek már majdnem véget értek (mint tudjuk, augusztus 6-án dobtak atombombát Hirosimára). Japán kapitulációjának pillanatára csak épphogy elkezdődtek az építési munkálatok. Ettől függetlenül a bázis építése nem állt le, már csak azért sem, mert a rohamosan fejlődő Dzahránnak és az egyre nagyobb létszámú külföldinek szüksége volt repülőtérre (a légikikötő általánosságban véve az egész régió fejlődésének is jót tett volna). Ráadásul a hidegháború kezdete még indokoltabbá tette a légi bázis megtartását. Innen a törekvés a minél hosszabb lejáratú idővel rendelkező szerződések megkötésére, amit végül nem sikerült maradéktalanul elérnie az Egyesült Államok kormányának: a bázis megépítése utáni időszakban Ibn Szaúd csak egy évnyi időtartamra volt hajlandó meghosszabbítani az egyezményt. A maga nemében az tette egyedülállóvá ezt a szerződést, hogy tartalmazott egy kitélt, miszerint az amerikai légierő katonáira és a légi bázis polgári alkalmazottjaira nem vonatkoznak a hatályos szaúd-arábiai törvények. Sőt, ha valaki a bázison kívül követne el törvénytést, akkor a szaúd-arábiai hatóságoknak át kell adniuk az elkövetőt az amerikai hatóságoknak, hogy ők határozzanak a sorsa felől.¹²

A dzahráni konzulátus és légi bázis megépítése előtt Szaúd-Arábiába kizárólag magántőke áramlott (elsősorban az Aramco révén), inentől azonban elkezdődött az állami pénzek investálása is az ország gazdasági és infrastrukturális felzárkóztatása okán, amihez természetesen a washingtoni kongresszus engedélye kellett.¹³

A légi bázis szerződése tartalmazott egy olyan passzust, hogy a háború befejezése után a bázis tulajdonjoga átszáll Szaúd-Arábiára, viszont az Egyesült Államoknak használati és működtetési joga lesz még három évig. Ez az összes, a bázishoz köthető dokumentumban szerepel, ugyanakkor a megújítási tárgyalások folyamán a három évet egy évre változtatták felek. A felépítéssel, illetve a hosszabbítással kapcsolatban a legfőbb problémát az jelentette, hogy nem sokkal a szerződés megkötése után véget ért a háború, így az amerikai hadügyminisztérium¹⁴ nem tartotta szükségesnek a bázis kialakítását és természetesen fizetni sem akart érte. Azonban a stratégiai jelentősége miatt, illetve azért, mert a szerződést már megkötötték, a központ mégis létrejött. Ráadásul az amerikaiak tudták, hogy a szerződéstől való elállás nem tenne jót a két ország kapcsolatának. Ibn Szaúd is hasonló állásponton volt, mint a War Department, de beleyeztetett az építkezés folytatásába, mert egyrészt látta, hogy komoly gazdasági előnyei lehetnek a repülőtérnek (szállítás és civil légi forgalom), másrészt tudta, ha elkészül, a működtetéséhez szüksége lesz az amerikaiakra, ugyanis neki egyáltalán nem volt szakképzett munkaereje erre a célra.¹⁵

1948-ra az amerikaiak használati joga a légi bázisra lejárt (már korábban is a szaúdi kormány tulajdonában volt), de ekkor már nem engedhették meg, hogy

¹² Lásd az 1945. augusztus 5-i táviratot.

¹³ Thomas W. Lipmann: *Inside the Mirage*. i. m. 24–35.

¹⁴ War Department (elsősorban a szárazföldi haderők tartoztak az irányítása alá). 1949-től összevonják a haderő-parancsnokságokat és átnevezik Védelmi Minisztériumra.

¹⁵ Rachel Bronson: *Thicker than Oil*. i. m. 47–48.

elveszítsék ezt a stratégiailag jelentős helyet. Egyrészt immár Szaúd-Arábia volt az egyik fő nyersolajszállítója az Egyesült Államoknak, így Washingtonnak érdekében állt katonailag is biztosítani a területet, másrészt a hidegháború kiéleződése miatt különösen előnyös volt egy katonai bázis a térségben, ahonnan el lehetett érni a Szovjetunió nyugati határait. Emellett volt még egy fontos, de talán kevésbé ismert tényező, nevezetesen az, hogy több jelentés érkezett az USA kormányához, amelyek szerint Moszkva meg akarja szerezni a britektől a gazdag iráni olajmezőket, később pedig akár az egész Perzsa-öböl térségét is. Ez érthetően aggodalmat váltott ki az amerikaiakból, hiszen ennek egyenes következménye lehetett volna a törekvés Dzhahrán megszerzésére is.¹⁶

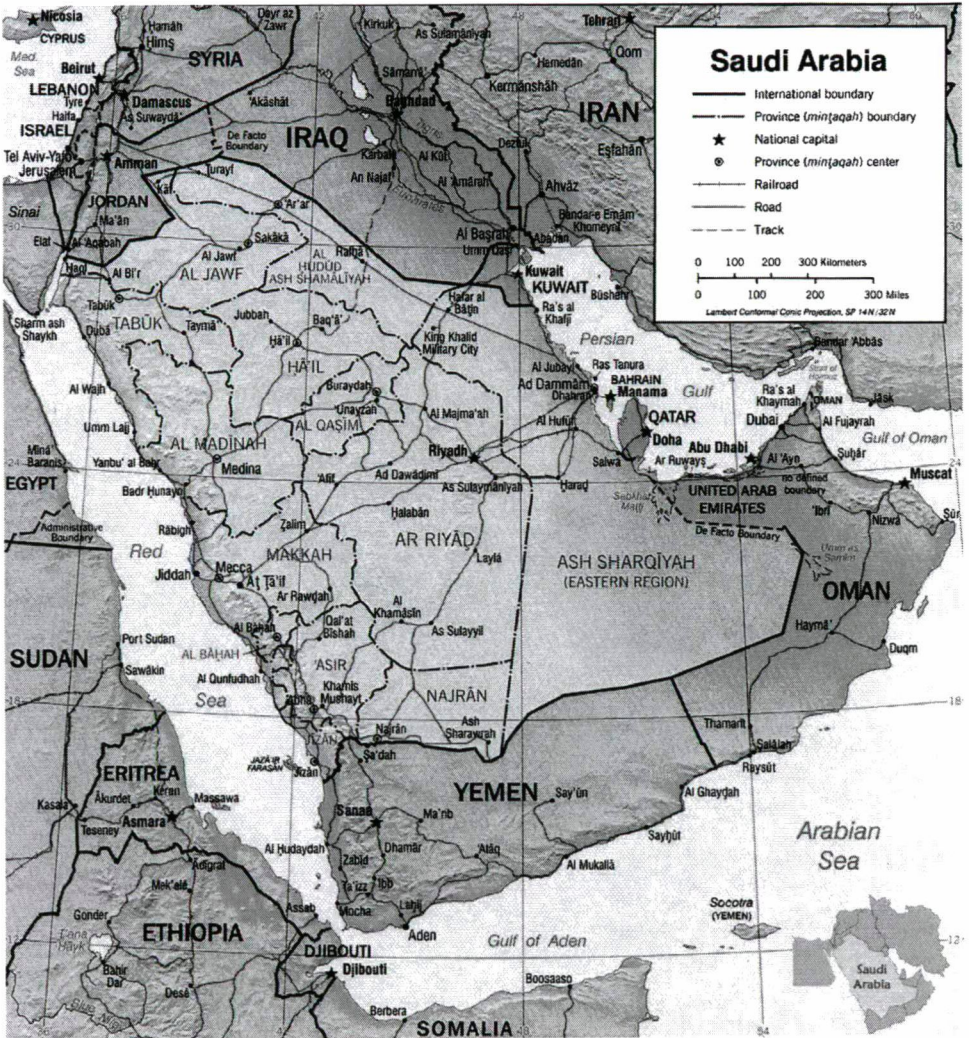
Az eredeti célkitűzés szerint az amerikaiak minimum 25 évre, sőt lehetőség szerint ennél is hosszabb időre akarták meghosszabbítani a szerződést, de erről Ibn Szaúd hallani sem akart.¹⁷ Az okok e mögött nem ismertek, de valószínűsíthető, azért preferálta a rövid lejáratú szerződést, hogy minél többször lehessen minél jobb alkupozícióban az új szerződések megkötésénél. De hamar bebizonyosodott, hogy az évenkénti, meglehetősen hosszúra nyúló tárgyalások nem praktikusak, így 1951-ben öt éves lejáratú megállapodást kötöttek.¹⁸ Bár rengeteg előnye volt a légi bázisnak, sok feszültséget is keltett, elsősorban Nasszer hatalomra kerülése és különösképpen a szuezi válság után. A bázis jelentőségét viszont nem lehet túlbecsülni: az első tényleges katonai együttműködést jelentette a két ország között, emellett megteremtette a belföldi és nemzetközi légi közlekedést Szaúd-Arábiában, egyszersmind védelmet jelentett az országnak, sőt az Egyesült Államok olajérdekeit is biztosította.

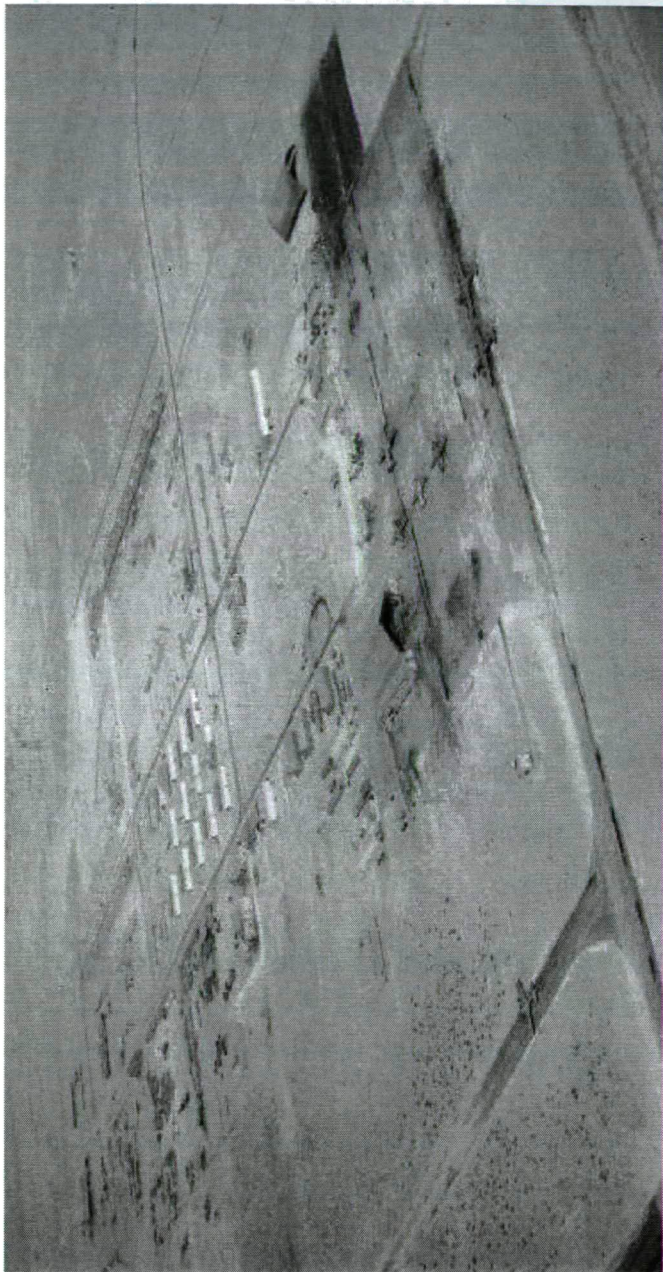
¹⁶ Douglas Little: *American Orientalism*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2004. 50–51.

¹⁷ Lásd az 1949. február 10-i táviratot.

¹⁸ Ez a dokumentum már korábban megjelent magyarul. Lásd Lugosi Győző (szerk.): *Dokumentumok a Közel-Kelet XX. századi történetéhez*. L'Harmattan, Budapest, 2006.

MELLÉKLET

A dzshiráni légi bázis 1950-ben

1943

A külügyminiszter a szaúd-arábiai miniszterrezidens [Moose] részére

Washington, 1943. augusztus 19. 22.00

55. [Válasz] az Ön 88-as számú, augusztus 11-én 22.00-kor [elküldött üzenetére]. Kérjen engedélyt a szaúd-arábiai kormánytól egy konzulátus létesítésére Dzahránban.

Bizalmasan közlöm Önnel, hogy amennyiben a válasz a kérésére pozitív, célszerű megkérdezni a brit kormánytól, hogy van-e ellenvetése az ellen, hogy Bahrein is beletartozzon a dzahráni konzulátus területébe.

Legyen szíves, küldje el az ajánlásait a Külügyminisztériumnak arra nézve, hogy Szaúd-Arábia mely területeit foglalja magában a dzahráni konzulátusi körzet, emellett tárgyaljon a személyzet nagyságáról, a rendelkezésre álló megfelelő szállásról, illetve más hasonló kapcsolódó dolgokról, amelyek még eszébe ötlenek.

Hull¹⁹

A szaúd-arábiai miniszterrezidens a külügyminiszter részére

Dzsidda, 1943. augusztus 25. dél

[érkezett: 19.17-kor]

98. A Külügyminisztérium 55-ös augusztus 19. 22.00 [óra]i üzenetére válasz]. A kérés átadtam szóban a külügyminiszter-helyettesnek²⁰ [Acting Minister] augusztus 23-án, és a rákövetkező napon azt válaszolta, hogy Ibn Szaúd vonakodik megadni az engedélyt egy amerikai konzulátus létesítésére Dzahránban, mert attól fél, hogy kínos precedenst teremthet abban az esetben, ha más, hasonló kérést kapna egy harmadik féltől. Ezt nem említettem meg brit kollégámnak,²¹ de engedélyt kérek, hogy megtehessem ezt, hiszen nagy valószínűséggel úgyis tudomást szerez róla szaúdi forrásoktól.

Természetesen Dzahrán helyzete egyedülálló Szaúd-Arábiában és a király nagy valószínűséggel fel fogja ismerni, hogy hasonló eset aligha fog bekövetkezni. Amennyiben a Külügyminisztérium továbbra is foglalkozni akar a kéréssel, azt gondolom, hogy a közelgő rijádi látogatásom megfelelő alkalom lenne a további tárgyalásokra.

Részletek a sürgönyben.

Moose

A külügyminiszter a szaúd-arábiai miniszterrezidensnek

Washington, 1943. szeptember 3. 21.00

59. Az Ön 98-as, augusztus 25. déli [üzenetére válasz]. A Külügyminisztérium némiképp zavarban van, hogy ilyen gyorsan megkapta Ibn Szaúd első válaszát a kérésre, feltételezve, hogy a helyettes külügyminiszter [Acting Minister] Dzsiddában

¹⁹ Cordell Hull volt a leghosszabb ideig, 11 évig hivatalban lévő amerikai külügyminiszter (1933–1944). Többek között az ENSZ létrehozásában játszott döntő szerepet.

²⁰ Juszuf Jászín sejk.

²¹ A frissen kinevezett brit küldött Stanley R. Jordan.

volt, míg a király Arábia középső részén.

Kívánatos, hogy folytassa a kérés megtárgyalását a királlyal az első lehetséges alkalommal. Nyomatékosítania kellene azt a tény, hogy semmilyen más országnak nincs és valószínű nem is lesz semmilyen olyan érdeke Dzahrán területén, amely távolról is összehasonlítható lenne a mienkkel. Ebből következően egy másik ország hasonló kérésének semmilyen gyakorlati alapja nem lenne konzulátus létrehozására, ami ettől függetlenül ama hatalom elhatározásának kérdése, amelyiktől a kérelem származott.

Tartózkodjon attól, hogy megemlíti a témát brit kollégájának. Ha ő tudomást szerez kérelmünkről, [akkor] megismertetheti vele a tényeket, és közölje vele, hogy a kormányunk elvárja, a britek semmiféle nehézséget ne okozzanak a kérdéssel kapcsolatban.

Hivatkozva a Külügyminisztérium augusztus 19. 22.00 órai 55-ös számú üzenetére, továbbra is kezelje szigorúan bizalmasan a Külügyminisztérium azon óhaját, hogy végső soron Bahrein területe is a dzahráni konzulátus területéhez legyen csatolva.

Hull

A szaúd-arábiai miniszterezidens a külügyminiszternek

Dzsidda, 1943. október 25. [megkapva november 12-én]

53-as számú [levél]

Uram! Megtiszteltetés számomra, hogy hivatkozhatok a külügyminisztérium 59-es számú, szeptember 3-án, este 9 órakor elküldött táviratára, és hogy megerősíthetem, abban az időben, amikor az első kérelmet benyújtották a dzahráni konzulátus megnyitásának engedélyezésével kapcsolatban, a külügyminiszter-helyettes, Juszuf Jászín sejk Dzsiddában volt, míg a király Rijádban.

Amennyire tudjuk, sem a brit küldöttség, sem más személy a szaúdi külügyminisztérium tisztségviselőin kívül nem rendelkezik semmilyen információval a külügyminisztérium azon óhajával kapcsolatban, hogy konzulátust nyisson; emellett azon szándéka sem lett közzétéve, hogy Bahreint is a dzahráni körzetbe akarja foglalni.

Amikor 1943. szeptember 29. és október 5. között Rijádban voltam, számos megbeszélésen éltem a lehetőséggel, hogy megismételjem a kérelmet a szaúdi tisztségviselőknek és Ibn Szaúd királynak, az alatt ismertetett negatív eredményekkel.

1943. szeptember 30-án kapta meg a király a kérelmet az amerikai konzulátus megnyitására Dzahránban és azt válaszolta, hogy egy egy későbbi kihallgatáson személyesen vitatja meg a kérdést.

Ugyanazon a napon azonban Hálid Bej al-Gargáni és Basír Bej asz-Szadávi, a király két tanácsosa hívatott, és kijelentették – többek között –, hogy a király felhatalmazta őket, hogy előzetes tárgyalásokba kezdjenek a dzahráni konzulátusról.

Ezután emlékeztettem Hálid Bejt, hogy 1943. augusztus 23-án a szükséges engedéllyel kapcsolatos kérelmet szóban átadtuk Juszuf Jászín sejknek, és a szaúd-arábiai kormány válasza az volt, hogy egy ilyen konzulátus létrehozása kínos precedenst okozhat; így az engedélyt megtagadták.

Ráműtattam, hogy a konzulátus Dzahránban alkalmas lenne mind a Californian Arabian Standard Oil Company, mind pedig az ott lévő amerikaiak számára az ütleveikiadás és -érvényesítés, a közjegyzői szolgálat, a hajózási és tengerészellátás,

valamint az árucikk-dokumentáció miatt stb., stb., emellett a vállalat exportjában és a személyzet létszámában remélte növekedés miatt a konzulátus hiánya fokozatosan egyre kényelmetlenebbé válna.

Hozzátettem, hogy Dzháran egyedülálló Szaúd-Arábiában és annak az esélye, hogy egy másik nemzetnek szüksége lenne ott egy konzulátusra, vagy bárhol máshol Szaúd-Arábiában, már-már elhanyagolható. Ebből következően kicsi a veszélye annak, hogy kellemetlen precedenst állítanánk fel – és egyébként is semmilyen új konzulátust nem lehetne nyitni Szaúd-Arábiában a szaúdi kormány engedélye nélkül.

Hálid Bej azt válaszolta, hogy „politikai törvény” (vagy „diplomáciai törvény”) köteleznék Szaúd-Arábiát arra, hogy például Iraknak is megadja a konzulátushoz kapcsolódó jogokat, amelyeket megad az Egyesült Államok számára. És, valójában, Irak már engedélyt is kért konzulátus nyitására Katifban és Rijádban, de a kéréseit elutasították.

Amikor felmerült a kérdés, hogy melyik „politikai törvény” szabja meg a szabályokat ebben az esetben, Hálid Bej azt válaszolta, hogy azok az egyezmények, amelyek a Szaúd-Arábia és más országok közötti kapcsolat alapját képezik, lehetetlenné teszik Szaúd-Arábia számára, hogy visszautasítsa egy baráti ország kérését a konzulátus létrehozására nézve bárhol, ahol már egy másik ország konzulátusa megtalálható. Hálid Bej hozzátette, hogy ez a rendelkezés megtalálható a Szaúd-Arábia és az Egyesült Államok közti kapcsolat alapját képező szerződésben is. Kérésre, tette hozzá Hálid Bej, megmutatja ezeket a rendelkezéseket.

Hálid Bej azt állította, hogy ő nagyon is segíteni akar a probléma megoldásában, és pusztán – barátságos módon – jelezte a kérelem útjában álló nehézségeket.

A rákövetkező napon a királyi palotában találkoztam Hálid Bejjel és Basir Bejjel. Megmutatták az Egyesült Államok és Szaúd-Arábia között 1933. november 7-én létrejött szerződés arab nyelvű szövegét, és idézték az első cikkelyt az előző napi állításuk alátámasztására. Angol nyelvű változat nem volt elérhető. Az első cikkely fordítása arab nyelvről a következőképpen hangzik:

„Bármely két állam diplomáciai képviselőinek tagjai, amikor a másik állam területén tartózkodnak, általánosan elfogadott nemzetközi törvényekből eredeztethető kiváltságokat és immunitásokat fognak élvezni. Akármelyik két ország konzuli képviselői a konzuli működési engedélyük kiadása után szabadon tartózkodhatnak a másik ország területén ott, ahol a konzulátusi képviselők a helyi törvények szerint tartózkodhatnak; és élvezik a tiszttségükkel járó kiváltságokat és immunitásokat, az általános nemzetközi eljárás szerint, és nem kapnak kevesebb figyelmet, mint más hasonló tisztviselők akármelyik más külföldi államból.”

A király tanácsosainak értelmezésével ellentétben az előbb említett arab kivonat úgy is értelmezhető, hogy az amerikai konzulátusi tisztviselők nem foglalhatják el tisztségeiket a szaúdi kormány előzetes beleegyezése nélkül, és hogy az Egyesült Államok a legnagyobb kedvezmény elvében²² részesül a konzulátusi tisztviselőire nézve.

²² Alapvetően gazdasági egyezmény, melynek lényege, hogy a szerződő országok megadnak egymásnak minden olyan kedvezményt, amelyet egy másik országnak már megadtak. Ez azért praktikus, mert új szerződés megkötése esetén nem kell a szerződés összes pontjában újra megállapodni, hanem a legnagyobb kedvezmény elvére hivatkozva ugyanazokat a tételeket tartalmazza az új szerződés, mint egy másik, korábban kötött.

Egyik rendelkezés sem erősíti meg a király tisztviselőink állítását. [Hasonló rendelkezést idéz, mely Olaszország és Nedzs királysága között kötöttett.]

Hálid Bej azzal folytatta, hogy az olajtársaság koncessziójának bővítése mind Szaúd-Arábia, mind az Egyesült Államok számára előnyös lenne; emellett biztos volt benne, hogy van olyan módszer, amellyel az óhajtott szolgáltatások anélkül is végrehajthatók, hogy formálisan konzulátus nyílna Dzahránban.

Tisztán személyes javaslatként Hálid Bej azt mondta, hogy miután a kérdést megvitatta a királlyal, s miután a király kijelentette, nem óhajt engedélyt adni az amerikai konzulátus megnyitására Dzahránban, talán előnyös lenne megkérdezni tőle, hogy van-e valamilyen más terve, amit ezzel kapcsolatban ajánlana.

Válaszként biztosítottam Hálid Bejt, hogy az Egyesült Államok kormánya nem óhajt semmilyen olyan kérdést felvetni, ami kinos lenne Szaúd-Arábia kormányának, de valóban szükségesnek vélik a dzahráni konzulátus létesítését, és biztos, hogy ez az igény egyre sürgetőbb lesz az idő múlásával. Ezután egy rövid összefoglaló keretében elmondtam Hálid Bejnek, hogy milyen szolgáltatásokat biztosít egy konzulátus, ugyanis erről – úgy tűnt –, nagyon homályos az elképzelése.

1943. október 2-án a kérelem eljutott a királyhoz. Úgy reagált, hogy Hálid Bej és Basír Bej már elmagyarázta azokat a körülményeket, amelyek arra készítetik, hogy visszatartsa az áhított engedélyt. Megismételte ...[az eredeti szövegben is pontozva van – G.K.L.] abbéli hitét, hogy az amerikai konzulátus felépítése Dzahránban a kérések megújulását okozná a többi ország felől, és ezek a kérések kinosak lennének Szaúd-Arábia számára. Hozzátette, hogy ilyen kérés már érkezett a britektől, az irakiaktól és az irániaktól is, és mindet elutasították. A király kijelentette, hogy az amerikaiak a barátai és segíteni akar nekik, de nem úgy, hogy engedélyezi a konzulátus megnyitását Dzahránban. Többször megismételte, hogy ez *nem* [kiemelés az eredetiben – G.K.L.] visszautasítás, és hogy talán az Egyesült Államok kormánya más módot ajánlhatna az óhajtott szolgáltatások ellátására.

Válaszként elmondtam, hogy semmilyen más mód nem jutott eszembe, hogy a szolgáltatásokat biztosítani lehessen és megkérdeztem, hogy a királynak van-e valami konkrét javaslata. Azt válaszolta, hogy nincs, de hozzátette, a hónap végén indul Hedzsázbába, és hogy akkor újra megvitatja a kérdést.

A Külügyminisztérium figyelmébe ajánlom, hogy a szaúd-arábiai kormánynak a dzahráni konzulátus kérdésével kapcsolatos álláspontja két fő ponton alapul:

(1) Attól tartanak, hogy az amerikai konzulátus Dzahránban magával vonná más nemzet kellemetlen követeléseit, hogy ugyanúgy konzulátust nyithassanak Szaúd-Arábiában. Ezen félelmüket többször is megpróbálták alátámasztani a visszatérő érveikkel; nemzetközi törvényre, muszlim vallási törvényre, illetve egyezmények rendelkezéseire hivatkoztak, de egyik érvük sem tűnik egyértelműen meggyőzőnek. Talán a félelem, hogy Irak, Irán vagy Nagy-Britannia kinos követeléssel áll elő, valós. Másrészt viszont nagyon is lehetséges, hogy a félelem a külföldi konzulátusoktól az Oszmán Birodalom kapitulációs uralmának²³ a maradéka. Kevés a bizonyítéka annak, hogy a király és a tanácsadói pontosan tisztában lennének azzal, milyen feladatokat is lát el egy konzulátus. Ezeket a feladatokat szóban elmagyaráztuk Juszuf Jászín sejknek, Hálid Bejnek, Basír Bejnek és röviden a királynak is. Egyáltalán nem biztos, hogy a magyarázatnak volt bármilyen hatása, habár nem kérdőjelezték meg az ajánlott konzulátus kívánatosságát vagy előnyeit.

(2) Habár visszatartják a konzulátus megnyitásával kapcsolatos engedélyt, a

²³ Az egykori Oszmán Birodalommal kötötték a legtöbb kapitulációs szerződést, elsősorban Nagy-Britannia, illetve Franciaország, és ezen szerződések értelmében az említett országok állampolgárai kivételes előjogokat kaptak.

szauói tisztviselők, beleértve a királyt is, célozgatnak rá, hogy hasonló célt más módon is el lehetne érni. Egyelőre nem tudtuk kideríteni, hogy mire is gondolnak.

Az 1943. augusztus 26-án keltezett 24-es számú sürgönyben a Külügyminisztériumot értesítették, hogy a holland kormány alkonzult állomásoztat Mekkában, aki a szaúd-arábiai kormány akadályoztatása nélkül működik mint a dzsiddai követség tagja.

Ezzel kapcsolatban érdemes lehet megjegyezni, hogy nem régen szaúd-arábiai konzulátus nyílt Bászrában.

A helyi kormány Bahreinben is akart konzulátust nyitni, ahol szaúdi képviselőre volt szükség, hogy kísérje figyelemmel azokat a Szaúd-Arábiába szállított ellátmányokat, melyeket Bahreinben rakodnak át és tesznek partra. A brit hatóságok megtagadták az engedélyt a bahreini szaúdi konzulátus megnyitására, így végül Abdallah al-Fádl sejk, a szaúd-arábiai kormány dammami képviselője, a „Szaúd-Arábiai Kereskedelmi Képviselő” tisztséget kapta és így, hivatalos státusz nélkül, de a britektől zavartalanul működhet Bahreinben.

Jelenleg a dzahráni konzulátus megnyitására nincs biztató kilátás. A Külügyminisztérium 3 fő alapelv szerint dönthet: (1) ejti az ügyet; (2) figyelmen kívül hagyja az utalást, hogy „valamilyen módon a konzulátus felállítása nélkül lássák el a feladatokat” és bizonyos időnként nyomást gyakorol az engedélykérés kapcsán; (3) megvizsgálja annak lehetőségét, hogy „valamilyen módon a konzulátus felállítása nélkül lássák el a feladatokat” és bízik abban, hogy később lesz szabályozva a helyzet.

Amikor 1943. október 7-én a Californian Arabian Standard Oil Company ügyvezető igazgatója [general manager]²⁴ Dzahránban járt, megjegyezte, az amerikai személyzet kényelmetlennek tartja, hogy a konzulátusi szolgáltatásokért a bászrai amerikai konzulátushoz kell fordulniuk, különösképpen útlevelek és közjegyzői iratok esetén. Kijelentette, a cég személyzetének sok ideje megy el arra, hogy Bahreinbe utazzon és elláttassa a közjegyzői feladatokat a Brit Politikai Ügynökségen. Konzulátus nyitását ajánlotta Dzahránban, különösen annak figyelembe vételével, hogy várhatóan növekedni fog az ott tartózkodó amerikaiak száma. Nem kapott hivatalos választ arra nézve, hogy a dzahráni amerikai konzulátus megnyitása megfontolás tárgyát képezné, de lehetséges, hogy Ohliger úr egyéb szaúdi forrásoktól mégis ezt hallotta.

Véleményem szerint előnyös lenne kihasználni a király és mások célzásait s megtudni, milyen megegyezés alapján engedélyeznék a konzuli feladatok ellátását. Lehetséges lenne megegyezni egy ehhez hasonló tervben: követségünk egyik titkára Dzahránba költözne át a szaúd-arábiai kormány tudomásával, de legalábbis a hallgatólagos beleegyezésével, és a hagyományos konzuli feladatokat látná el, de a követség tagjaként cselekedve, illetve a követség pecsétjét használná. (A követség tagjaként a helyi tisztviselők szemében hivatalos pozíciója lenne, s úgy hiszem, ez majdnem olyan hasznos lenne, mint egy konzulátus felállítása.)

Amennyiben ez a megegyezés bekövetkezne, úgy a Dzahránban állomásozó titkár időről-időre helyet cserélhetne a dzsiddai titkárral, megtörvén a hivatalviselés monotonitását mindkét fél számára, illetve mindez megerősítené azt a tényt, hogy a személy Dzahránban valóban csupán a követség egyik titkára.

Ez az enyhén rendhagyó eljárás mód nem tűnhet igazi újításnak a Külügyminisztérium szemében, már ha figyelembe vesszük a dzsiddai helyzetet. A

²⁴ Floyd Ohliger. 1948 után az Aramco igazgatótanácsának is tagja. Komoly szerepe volt az olajtársaság fejlesztésében. Bővebben lásd: *Energy for Generations. Saudi Aramco 75th Year Anniversary*. [hely és év nélkül]

dzsiddai követségek²⁵ felállítása óta egyetlen konzuli tisztségviselőt sem ismert el a szaúd-arábiai kormány. A követség tagjai konzulátusi minőségben szolgálnak tényleges kinevezés vagy konzuli működési engedély nélkül, illetve híján bármiféle tiltakozásnak a helyi kormányzat részéről. Ez a jelenlegi helyzete az amerikai és a brit követségnek és úgy hiszem, hogy minden más itteni követségre is ez vonatkozik.

Eddig még senki nem akarta felhozni a konzuli működési engedély kérdését annak veszélye miatt, ti. hogy többet árthat, mint használ. Ha a helyi hatóságok egyszer felismerik, hogy a konzulátusi tisztségviselők normál esetben konzuli működési engedéllyel rendelkeznek, talán megnehezíthetik a dokumentumok kiadását és a konzulátusi feladatok ellátását. Ezen kívül visszautasíthatják, hogy ugyanazt a személyt két különböző diplomáciai, illetve konzuli tisztségben elismerjék.

A Külügyminisztérium véleményét az előzőekben felvázolt dzahráni informális konzuli hivatal felállításáról tiszteletteljesen követségi futárposta útján várom.

Tisztelettel,

James S. Moose, Jr.

²⁵Az 1940-es években nem csak amerikai követség működött Dzsiddában, hiszen a dokumentumban is hivatkoznak holland érdekltségűre.

A szaúd-arábiai miniszterrezidens (Eddy²⁶) a külügyminiszternek (Stettinius²⁷)

Dzsidda, 1945. május 13., 10.00
(megkapva 14.56-kor)

205. Válasz a Külügyminisztérium 130-as számú, május 3. 18.00-i táviratára. A Connor ezredessel²⁸ történt rijádi látogatásunk eredménye. Az alábbiak részleteit diplomáciai postával küldöm:²⁹

1. Abdel-Azíz király megadja az engedélyt a dzahráni repülőtér építésére, feltéve, ha maga a repülőtér és minden létesítménye a szaúdi kormányra száll rögtön a háború vége után.

2. A király engedélyezi az Egyesült Államok erőinek, hogy a háború vége után még 3 éven keresztül használják a repteret és a legkedvezőbb feltételeket biztosítja az amerikai kereskedelmi légitársaságoknak, mielőtt a repülőtér megnyílik a civil légi közlekedés számára.

3. A király hálás az útépitési ajánlatunkért, de azt óhajtja, hogy most mérnök- és földmérő csapatokat küldjünk hozzá, hogy vele együtt határozzák meg, hol és milyen módon vezessen út Rijádtól a Perzsa-öböl, még mielőtt a konkrét tervek elkészülnének. Erőteljes elképzelése van a megválasztandó úttal kapcsolatban.

4. A király egy vagy több hét gondolkodási időt óhajt, hogy a tanácsadóival együtt megfontolja a katonai misszió mellett ajánlott egyéb szolgáltatásokat. A kívánsága egy pilótaiskola létesítésére nyilvánvaló, csakúgy, mint az óhaja orvosi és egészségügyi ellátás biztosítására, de a pontos válasza a követség által kért ellátásról később fog megérkezni.

5. Connor ezredes azonnal indul Kairóba, hogy tanácskozzon Giles tábornokkal,³⁰ majd indul tovább Washingtonba, hogy személyesen is jelentést tegyen a Hadügyminisztériumnak.

Másolat Kairónak 120-as szám alatt, Giles tábornok részére.

Eddy

A helyettes [acting] külügyminiszter a szaúd-arábiai miniszterrezidensnek

Washington, 1945. június 25. 18.00

177. Az átcsoportosítási tervek változásával, melyek keretében az európai hadszíntérről szállítanák át a csapatokat a csendes-óceáni hadszíntérre az amerikai hadügyminisztérium irányításával, a hadügyminisztérium úgy tartja, hogy katonailag egyre kevésbé fontos a dzahráni repülőtér felépítése. Ez okból a hadügyminisztérium úgy érzi, hogy töké befektetése a dzahráni repülőtér felépítésébe katonai indok alapján

²⁶ William A. Eddy a második világháború utolsó szakaszában (1943–1946) a szaúd-arábiai amerikai miniszterrezidens, egyúttal az Aramco tanácsadója volt. Központi szerepet játszott a szaúdi–amerikai kapcsolatok fejlesztésében. Később ugyancsak kulcsszerepet játszott a CIA megszervezésében.

²⁷ Edward Stettinius Jr. 1944–1945-ben volt az Egyesült Államok külügyminisztere.

²⁸ Vonis H. Connor ezredes, a dzahráni légi bázissal kapcsolatos tárgyalások egyik megbízottja.

²⁹ Jelentés Eddy és Connor ezredes május 9. és május 12. közötti rijádi tartózkodásáról. Továbbá tartalmazta Eddy levelét Ibn Szaúdnak, melyben leírta, hogy milyen projektek végrehajtását tűzte ki célul az Egyesült Államok, valamint a szaúdi külügyminiszter erre való választát.

³⁰ Barney M. Giles tábornok, a Csendes-óceánon a légi 20. divíziójának parancsnoka. Részt vett a stratégiai bombázások elméletének és gyakorlatának kidolgozásában.

jogilag kétséges érvényű lenne. Abban azonban általános az egyetértés az érdekeltektől, hogy a repülőter [megépítése] amerikai nemzeti érdek lenne. Ezen érdekeltektől, hogy a repülőter [megépítése] amerikai nemzeti érdek lenne. Ezen érdekeltektől miniszteriumok az ajánlották, hogy az ügyet terjesszék az elnök elé a nemzeti érdek alapján. Ha az elnök jóváhagyja, akkor feltételezhető, hogy a katonai repülőteret megépítik Dzsahránban. Az ügy jelenlegi állása az, hogy megfontolás tárgyát képezi, egyáltalán az elnök elé vigyék-e a kérdést. Semmilyen intézkedés nem történik, amíg ő nem döntött. Mihelyt ez megtörténik, a külügyminisztérium ellátja [Önt] a megfelelő utasításokkal. Az előbb említettek kizárólagosan az Ön bizalmas informálására szolgálnak.

Grew³¹

A szaúdi-arábiai miniszterrezidens az amerikai külügyminiszternek (Byrnes³²)

Dzsidda, 1945. augusztus 8. (megkapva augusztus 18-án)

Uram! Engem ért a megtiszteltetés, hogy jelenthetem, a külügyminisztérium július 21-én kelt 210-es számú táviratának instrukciója szerint a velem utazó Giles tábornokkal együtt 1945. augusztus 5-én Rijádban benyújtottam Szaúd-Arábia királyának a Dzsahránban építendő amerikai légi bázis tervezett szerződésének szövegét. A szöveg nagy részét Shumate és Ellis alezredes vázolta a hadügyminisztérium instrukciói alapján és én módosítottam azon pontokon, amelyekre a Külügyminisztérium kimondottan utasítást adott. Rijádban eszközölt jelentéktelen fogalmazásbeli változtatások után – amelyek a király számára fenntartott pontok voltak –, illetve tisztázva azon állításokat, amelyek nem voltak teljesen egyértelműek az arab fordításban, a szöveget elfogadta a király és a helyettes külügyminiszter, Juszuf Jászín sejk aláírta. Egy másolatot az augusztus 5-én keltezett 237-es számú, illetve az augusztus 6-án keltezett 238-as számú jegyzékeimből, valamint a szaúd-arábiai kormány 17/2/6/83-as jegyzékének angol fordítását mellékelem ebben a sürgönyben a szerződés szó szerinti fordításával együtt.

Az utolsó, a hadügyminisztériumtól származó technikai adatok átvétele után Shumate és Ellis alezredes, valamint egy százados a légiirányítóktól augusztus 3-án Kairóból Dzsiddába repültek, hogy megbeszéljék velem az általuk készített szerződés vázlatát, ezáltal biztosítva egy napot, hogy megfontoljam és felülvizsgáljam azt Giles tábornok másnap reggel érkezése előtt, aki éppen csak visszaérkezett Kairóba egy hosszantartó távol-keleti útról. A viharos időjárás azonban megakadályozta a repülőter – amely Shumate és Ellis alezredes szállította –, hogy landoljon Dzsiddában, így az éjszakát Port-Szudánban töltötték, ahol csak a legnagyobb nehézségek árán tudott leszállni a gépük. A rákövetkező nap érkeztek meg Dzsiddába, mindössze két órával Giles tábornok és Juszuf Jászín sejk előtt, akit [a sejket] a király hívott vissza az Arab Liga bizottságából. Augusztus 5-én az egész társaság Dzsiddából Rijádba indult a király repülőjén és augusztus 7-én tértek vissza oda. Giles tábornok és a csapata rögtön továbbment Kairóba.

Úgy hiszem, a külügyminisztérium látni fogja, hogy a szerződés fenntart minden jogot és magában foglal minden lényeges rendelkezést, amelyek az utasításaimban álltak, beleértve a Légi Szállítási Parancsnokság által fenntartott jogokat (a Külügyminisztérium 232-es számú, augusztus 3-án kelt távirata), amelyeket épp

³¹ Joseph C. Grew amerikai karrierdiplomata. Több helyen, többek között Japánban volt nagyköv. 1944 végétől 1945 augusztusáig dolgozott az Egyesült Államok külügyminiszter-helyetteseként. A levél írásakor Stettiniust helyettesítette, aki 1945. június 27-én halt meg.

³² James F. Byrnes külügyminiszter 1945 nyarától 1947 januárjáig irányította az amerikai diplomáciát.

Rijádba való távozásom előtt kaptam kézhez. Mindenesetre a szerződés tartalmazza az összes koncessziót, amelyet biztosítani tudunk, és még többet is, mint amire számítottam. Jó néhány pontot, amivel kapcsolatban vitára és kompromisszumra számítottam – mint például a külföldi munkások száma, akik az országba jönnek és azok nemzetisége –, kérdés nélkül elfogadtak. Giles tábornok az összes megbeszélésen végig részt vett, és egyetértett a szerződés végző formájával.

A király fenntartásai és ellenvetései szinte csaknem kizárólag a látszat fenntartásával voltak kapcsolatosak, illetve a szuverenitásának és joghatóságának tényével: ragaszkodott hozzá, hogy a belföldi őrhelyeken, a vészhelyzet esetére fenntartott leszállópályán és az elkülönített állomásokon, ahol a navigációs segédesszközök lesznek elhelyezve, szaúdi zászló lobogjon, bár az üzemeltetés, illetve a technikai szolgáltatások ezeken a posztokon az Egyesült Államok hadseregéhez fognak tartozni. Ami azt illeti, meggyőződése, hogy ez elősegíti ezen posztok biztonságosságát és hatékonyságát, mivel ezekhez a távoli helyekhez közel élő vad törzsek tisztelni fognak egy olyan állomást, ami a királyé, és nem megszállásként fogják értelmezni az amerikai hadsereg személyzetének elszigetelt jelenlétét. Ugyan a király beleegyezik az Egyesült Államok hadseregének joghatóságába minden nem szaúd-arábiai személy felett a légi bázis határain belül, rendőrségi ügyek esetében és olyan bűncselekmények esetén, amelyeket a légi bázison kívül követnek el, illetve amelyekben több állampolgársággal rendelkező [személy] érintett, a joghatóság kérdése az érintett probléma teljes tanulmányozása után lesz döntetett el egy egyezmény keretében. Továbbá meg kell jegyeztem, hogy a koncesszió csak a légi bázis katonai használatára vonatkozik, beleértve a Légi Szállítási Parancsnokság forgalmát, amennyiben nemzeti érdekeket érint.

Minden civil légi szolgáltatásra vonatkozó koncessziót és jogot tárgyalás útján, nem megkülönböztető jelleggel fog megadni ... [pontosítás az eredeti szövegben – G.K.L.] a szaúd-arábiai kormány. Kereskedelmi légitársaságokat érintő alszerződésekről a kereskedelmi társaság és az Egyesült Államok hadserege nem tárgyalhat egymással. Hogy tisztázza ezt a pontot, a király ragaszkodott egy pótlólagos bejegyzéshez (a követség 238-as számú jegyzéke) kiemelve, hogy ha a hadsereg igénye a légi bázis iránt hamarabb megszűnne, mint a háborút követő 3 év, akkor a légi bázis működtetése és fenntartása ebben az esetben visszakerülne a szaúd-arábiai kormányhoz. Azonban az is nyilvánvaló, hogy tárgyalások kezdődhetnek a szaúd-arábiai kormánnyal a kereskedelmi légi szolgáltatás bevezetésével kapcsolatban, amint a katonai helyzet megengedi a civil légitársaságokkal való egyidejű használatot.

A „személyzet kikapcsolódásáért és önműveléséért felelős szabványos létesítmények”-kel kapcsolatban számítottam lehetséges ellenállásra pogány színjátás vagy keresztény imádkozás ürügyén, azonban egyikről sem esett szó. Az egyetlen aggály, ami előkerült az volt, hogy a záradékkal vissza fognak-e élni prostituáltak behozatalával. A szóbeli ígéretet ennek ellenkezőjéről elfogadták.

Az időkeret nem engedte meg, hogy a részleteket pontosan felvázoljuk és megegyezzünk bennük az alábbiakkal kapcsolatban: (1) eljárások olyan köztörvényes ügyekben, melyekben többszörös állampolgárságúak is érintve voltak, lásd fenn; (2) adminisztrációs és vámvizsgálati eljárások, illetve a civilek útlevelére vonatkozó rendelkezések érdekében, attól kezdve, hogy a bázison áthaladó polgári forgalom indokolja, szaúdi vámokat, illetve határőröket telepítsünk oda. Mind Giles tábornok, mind én szeretünk volna, szinte bármi áron, elhozni egy olyan aláírt dokumentumot, ami kitér a legfontosabbakra, ahelyett, hogy késleltetnék a szerződést, amíg minden jelentéktelen dolgot tanulmányozunk. Míg az Egyesült Államok hadserege hónapok

óta tanulmányozza és vázolja az előfeltételeket, addig a szaúdi kormánynak nem volt előzetes lehetősége, hogy tanulmányozza a felajánlott egyezményt. Az írott szerződés gyors megkötése figyelemre méltó kivételt jelent a keleti ráérős tanácskozás és alkudozás szokásai között. Remélem, hogy máskor – például a civil repülési jogokra vonatkozó szerződés esetében – a szöveget előzetes tanulmányozásra megkapom én és a szaúdi kormány is, így nem a kézhez kapás pillanatában kell azonnal döntést hozni.

A kontraszt a király mostani hajlandósága – hogy koncessziókat kössön – és a korábbi, júliusi vonakodása – hogy elfogadja a katonai misszió értékes szolgáltatásait – között jelentős volt. A korábbi alkalommal semmit nem hallott gazdasági és pénzügyi segélyről az 1945-ös évre, és nem sokkal korábban tájékoztatták, hogy a hosszú távú gazdasági együttműködéssel kapcsolatos tervezetek határozatlan ideig halasztásra kerültek. Ezúttal viszont a találkozó szorosan követte az 1945-ös évre szóló nagylelkű pénzügyi segélyről – amely több mint a kétszerese volt a britek által adottnak – szóló értesítést, illetve nem sokkal azt követően került rá sor, hogy a király Fejszal emír³³ lelkes jelentéseit – amelyek a helyettes külügyminiszterrel, illetve a Közel-Keleti és Afrikai Ügyek Irodájának igazgatójával, 1945. július 31. és augusztus 2. között Washingtonban lezajló tárgyalásának összefoglalásai – átvette.

Befejezésként szeretnék bocsánatot kérni a pongyola stílus miatt, ami elcsúfítja a szerződés bizonyos részeit: kínos kifejezésmód, logikai hibák, ismétlések és siralmas következetlenség. Részben az az oka ennek, hogy néhány óra alatt sietve kellett áttekintenünk a megfogalmazást, mind Dzsiddában, mind Rijádban; az eredeti indok viszont az a próbálkozás, hogy elfedjük az angol szövegben a részletekbe menő magyarázatot, amelyet néhány ponton a szaúdiak bele arabul; ezek akármennyire is ékesszólónak hatnak a hagyományos arab nyelvben, az angol szöveget eltorzítják. Viszont idő nem volt a stílus végső átdolgozására.

Tisztelettel,

William A. Eddy

2. A szaúdi amerikai miniszterrezidens a helyettes [acting] szaúdi külügyminiszternek (Juszuf Jászín)

Rijád, 1945. augusztus 5.

Engem ért a megtiszteltetés, hogy hivatkozhatom az Ön 1945. május 11-én (12-én) keltezett jegyzékére, amelyben a szaúd-arábiai kormány elvi beleegyezését adja egy Egyesült Államok hadserege által működtetett légi bázis létrehozásába Dzahránban, a Japán ellen folytatott közös háborúnk megsegítésére. A szaúd-arábiai kormány beleegyezett a légi bázisnak az Egyesült Államok hadserege általi megépítésébe és működtetésébe a Japán ellen vívott háború idejére, illetve abba, hogy a japánok ellen folytatott háborús cselekmények beszüntetése után az Egyesült Államok fegyveres erői továbbra is használhatják azt egy 3 éves perióduson keresztül.

Most [pedig] enyém a megtiszteltetés, hogy közvetíthetem a kormányom soron következő ajánlatait, tekintettel a légi bázis építésének és működtetésének részleteire; ajánlatokat, amelyeket ezennel előterjesztek Öfelségének, Szaúd-Arábia Nagy Királyának.

Ez a légi bázis nem kerülhet el nagyobb területen, mint ötször (5) öt (5) mérföld,

³³ Az uralkodó egyik fia, 1932 óta külügyminiszter, későbbi király (1964–1975).

és hozzávetőlegesen az északi hosszúság 26°20', illetve keleti szélesség 50°10'³⁴-en helyezkedik majd el – ami az úgynevezett Dammami Területen található –, és az Egyesült Államok kormánya fogja megépíteni egyetértésben az Egyesült Államok hadserege építési stratégiájának megfelelően, felhasználva előre gyártott acélalkatrészeket bizonyos épületekhez. A bázis alapvetően két kifutópályából és a szükséges létesítményekből – amelyek egy légi bázis működtetéséhez szokatlanok kellene –, valamint ötszáz (500) fős szolgálószemélyzetből fog állni. Ezt az ötszáz (500) főt befogadni képes légi bázist úgy fogjuk megtervezni, hogy lehetővé tegye a szálláshelyek, valamint minden egyéb alkalomszerűen szükséges létesítmény növelését/hozzáépítését egészen kétezer (2000) fős befogadóképességig. Az illetén bővítés csak akkor és olyan módon következik be, ahogyan és amikor az Egyesült Államok kormánya szükségesnek ítéli azt, azon időszak alatt, amíg a bázis az Egyesült Államok fegyveres erőinek birtokában van. Ezen felül az Egyesült Államok kormánya egy szaúd-arábiai őrhelyen is épít egy közbülső leszállópályát vészhelyzet esetére Lauka (Arábia) mellett a megközelítőleg északi hosszúság 29°56', illetve keleti szélesség 45°7½'-nél.³⁵ Ez a leszállópálya csupán a minimális beruházásokat és létesítményeket fog jelenteni annak érdekében, hogy lehetővé tegye a hatékony és biztonságos légi műveleteket az egyiptomi Kairóból Dzahránba. Továbbá az Egyesült Államok kormánya szabványos navigációs segédeszközöket, meteorológiai állomásokat, illetve szálláshelyeket fog telepíteni a megvizsgált igényeknek megfelelően egy szaúd-arábiai őrhelyen Hafar al-Batin közelében, amely az északi [szélesség] 28°25' és keleti [hosszúság] 45°35' között található. Hasonló segédeszközöket és létesítményeket telepítünk a dzahráni és a laukai bázisokon is.

A légi folyosó, amihez a fenti létesítmények szükségesek az egyiptomi Kairóból a szaúd-arábiai Dzahránig fog kiterjedni Maanon (Transzjordánia), Laukán (Szaúd-Arábia) és Hafar al-Batinon (Szaúd-Arábia) keresztül.

Abban az esetben, ha jövőbeli technikai felmérések szükségessé teszik bizonyos navigációs segédeszközök telepítését a légifolyosó mentén – olyan területeken, amelyekről korábban nem esett szó –, úgy az Egyesült Államok kormánya elvégzi azt. Azon pontokon szükséges navigációs segédeszközök, amelyek nem a felvázolt légi folyosón helyezkednek el, nem fognak felépülni addig, amíg a szaúd-arábiai kormány beleegyezését nem adta ehhez. A használandó rádiófrekvenciák – amelyek a navigációs segédeszközök és más kommunikációs rendszerek között teremtenek kapcsolatot – összehangolását az Egyesült Államok kormányának, illetve a szaúd-arábiai kormány műszaki [ügyekben járatos] képviselői fogják elvégezni. Ezzel kapcsolatban az Egyesült Államok kormányát felhatalmazták, hogy biztonsági okokból kódokat alkalmazzon.

A szaúd-arábiai kormány intézkedik a szükséges részleteket illetően, hogy az Egyesült Államok kormánya azonnal megkapja a birtokbavételi jogot Dzahrán és Rász-Tannúra esetében, valamint a repülőtér építéséhez szükségesek területek fenntartását a Dammami Területekre, illetve hogy azonnal hozzáférhessen a szükséges területekhez Lauka és Hafar al-Batin közelében. Teszik ezt annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a berendezések gyors és akadálytalan építését. A dzahráni légi bázis területét kizárólagosan az Egyesült Államok kormányának használatára tartják fenn és az azokon található létesítmények az Egyesült Államok kormányának rendelkezésére állnak, amely használja, működteti, irányítja és fenntartja azokat. A japánok ellen folytatott háborús cselekmények megszüntetése napján az Egyesült Államok

³⁴ Az eredeti szövegben szerepel hibásan, természetesen keleti hosszúságról és északi szélességről van szó.

³⁵ Ismét az eredeti szövegben szerepel hibásan.

kormánya lemond a Dzahránban található légi bázisról és az ottani állandó létesítményekről, csakúgy, mint a Laukában és Hafar al-Batinban találhatóakról. Ezek a létesítmények a szaúd-arábiai kormány tulajdonába kerülnek; mindamellett egy három évet nem meghaladó periódusban a japánok ellen folytatott háborús cselekmények megszüntetése után az Egyesült Államok fegyveres erői továbbra is használni, működtetni és fenntartani fogják a dzahráni légi bázist saját költségükön. A felszerelés és a beruházások Laukában és Hafar al-Batinban az Egyesült Államok kormányának rendelkezésére fognak állni, de a létesítmények a szaúd-arábiai kormány fennhatósága alá fognak tartozni, amely a működtetéshez és az összes felszerelés karbantartásához, valamint a műszaki munkálatok irányításához az Egyesült Államok kormányának szakembereire fog támaszkodni.

A katonai átcsoportosítás és birtokbavétel idején a széleskörű légi forgalmi tevékenység miatt a szaúd-arábiai kormány biztosítja a jogot az Egyesült Államok hadserege számára, hogy használja, működtesse, valamint fenntartsa a fent említett létesítményeket a Japán ellen folytatott hadi cselekmények befejezése után egy három éves perióduson keresztül.

Az Egyesült Államok kormánya kártalanítani fogja a szaúd-arábiai kormányt minden személyes tulajdonban ért kár esetén, amit a fentebb említett létesítmények építése vagy működtetése okozott.

Az ilyen légi bázison bekövetkező változó igények és műveletek okán egyetértés van abban, hogy az idő alatt, amíg a légi bázist az Egyesült Államok fegyveres erői használják, az Egyesült Államok kormányának joga van arra, hogy eltávolítson, lecseréljen vagy megváltoztasson olyan tárgyakat és felszereléseket, amelyek nincsenek maradandóan hozzátartozva valamelyhez vagy nincsenek állandóan üzembe helyezve a légi bázison. Továbbá abban is egyetértnek a felek, hogy az Egyesült Államok kormányának előjoga van kis jelentőségű változtatások, kiegészítések és javítások elvégzésére a véglegesen üzembe helyezett tulajdonon.

A Japán ellen folytatott ellenségeskedés megszűnése utáni három éves periódus lejártát követően az Egyesült Államok kormánya átadja ezen létesítményeket ép állapotban a szaúd-arábiai kormánynak működtetésre, irányításra és fenntartásra. Mindamellett a szaúd-arábiai kormány nem hárítja át ezen felelősséget egy harmadik nemzetre [national power], sem annak állampolgáira.

A légi bázis megépítése, fenntartása és működtetése szükségessé teszi a nagyszámú katonai, civil, valamint az Egyesült Államok kormányának alkalmazásában álló személyzet átjárását – akik mind az Egyesült Államok kormányának illetékes parancsai szerint cselekednek –, így kölcsönös megegyezés szerint – azért, hogy elkerüljék a túlzott késést –, az említett, az Egyesült Államok kormánya által kiadott parancsokat elfogadja és tiszteletben tartja Szaúd-Arábia kormánya az útlevelék és tartózkodási engedélyek helyett. Minden más személy, aki a nemzet érdekében, az Egyesült Államok Hadserege Légi Szállítási Parancsnokságának engedélyével utazik, rendelkezni fog a szükséges útlevéllel és vízummal.

A hadsereg ezen személyzete, valamint az Egyesült Államok kormányának képviselői, illetve alkalmazottai – akik nem Szaúd-Arábia állampolgárai – nem esnek Szaúd-Arábia polgári vagy büntetőjogi bíróságainak joghatósága alá olyan törvénytelen cselekedetek miatt, amelyeket a légi bázis határain belül követtek el. Minden szaúd-arábiai állampolgár a szaúd-arábiai bíróságok alá van rendelve.

A felek kölcsönösen egyetértnek abban, hogy a szaúd-arábiai állampolgárok között nincs megfelelő számú szerelő, szakember és munkás, hogy elvégezze a légi bázis építésének munkálatait a kijelölt határidőig, [ezért] a szaúd-arábiai kormány megengedi az Egyesült Államok kormánya számára, hogy az építési munkálatok

idejére behozzon az országba hozzávetőlegesen 500 amerikait, 1500 olaszt, 500 irakit és iránit, 1000 főt az Ádeni Protektorátusból,³⁶ illetve 25 európai származású egyiptomit. A fizetési ráta egységesítve lesz, összhangban az egyének szakképzettségének szintjével és hozzáigazítjuk azon helység jelenlegi fizetésének mértékéhez, ahol a munkát végzik.

Az idő alatt, amíg a légi bázis az Egyesült Államok fegyveres erőinek rendelkezése alatt áll, minden tételt, amely az Egyesült Államok kormányának fuvarlevelével rendelkezik, Szaúd-Arábiába be kell engedni vám-, adó- és korlátozásmentesen. Ez a kiváltság vonatkozik minden, az Egyesült Államok hadserege személyzetének [szállítandó] ellátmányára és élelmiszerére, illetve a légi bázissal kapcsolatos működtetésre. Ezek a szállítmányok nem lesznek alanyai adóztatásnak, visszatérítésnek, sem pedig kártérítésnek a szaúd-arábiai kormány részéről.

Az Egyesült Államok kormánya úgy tartja, hogy az Egyesült Államok hadserege biztosítania kell a személyzete és alkalmazottai számára a megfelelő [normal] létesítményeket a kikapcsolódásra és az önművelésre, ugyanúgy, ahogy más légi bázisok esetében.

A szaúd-arábiai kormánynak nincs ellenvetése [arra nézve], hogy az Egyesült Államok kormánya – az idő alatt, amíg birtokolják a légi bázist – elektromos energiát vásároljon, illetve földgázt az Arabian-American Oil Companytól, azon az áron, amiben egymás között a vásárló és az eladó megegyezik. Abban az esetben, ha a szaúd-arábiai kormány nem tud megegyezni az Arabian-American Oil Companyvel a szükséges elektromos energia biztosításáról akkor, amikor átvállalja a teljes felelősséget a légi bázis [irányításában], az Egyesült Államok kormánya gondoskodni fog a megfelelő generátorokról, amelyek biztosítani fogják a légi bázis további működését.

Köztudott, hogy az Egyesült Államok kormánya az Egyesült Államok Hadserege Afrikai- és Közép-Keleti Szinterének főparancsnokát bízta meg a légi bázis, illetve a létesítmények felépítésével a fent említett műveleti területeken.

A részletes egyezmények az igazságszolgáltatás folyamatáról, amelyek több ország állampolgárságával rendelkező egyénekre vonatkoznak, valamint a vámmal és útlevelekkel kapcsolatos szabályozások egy másik emlékeztetőben kerülnek tárgyalásra.

Egy későbbi időpontban – összefüggésben a reptér polgári használatával – az Egyesült Államok kormánya tárgyalni fog a szaúd-arábiai kormánnyal a feltételekről, amelyek alapján a szaúd-arábiai kormány megkaphatja a légi bázison maradó felszereléseket és nem rögzített berendezéseket, miután az Egyesült Államok hadserege lemond a légi bázisról.

Excellenciád fogadja legnagyobb tiszteletemet.

William A. Eddy

³⁶ Áden környékén szervezett terület, brit protektorátus volt 1869–1969 között. Ma Jemen területén található.

A szaúd-arábiai helyettes [acting] külügyminiszter a szaúd-arábiai amerikai miniszterrezidensnek

Rijád, 1945. augusztus 6.

Kegyelmes uram! Megkaptam a levelét, mely 1945. augusztus 5-én kelt, és a következőket részletezi: [az augusztus 5-én kelt levél szövege következik].

Engem ért az a megtiszteltetés, hogy értesíthetem Önt, Szaúd-Arábia Kormányára elfogadta az Ön levelének tartalmát, melynek szövegét fent idéztük.

Nagy tisztelettel,

Juszuf Jászín

A szaúd-arábiai amerikai miniszterrezidens a szaúd-arábiai helyettes [acting] külügyminiszternek

Rijád, 1945. augusztus 6.

Hivatkozva az Excellenciádnak 1945. augusztus 5-én elküldött levelemre, szeretném elmagyarázni az okát annak, amiért az Egyesült Államok kormánya biztosítani akarja a dzahráni légi bázis használatát az Egyesült Államok katonai erői számára, nem több mint 3 évre, miután a Japán ellen folytatott hadi cselekmények véget érnek. Köztudott, ha az Egyesült Államok kormánya a három év lejáta előtt azt tapasztalja, hogy a légi bázisra többé nincs katonai értelemben szüksége, akkor az Egyesült Államok kormányának katonai erői átruházzák a légi bázis működtetésének és fenntartásának feladatát a szaúd-arábiai kormányra.

Eddy

1946

A szaúd-arábiai [amerikai] követség Szaúd-Arábia Külügyminisztériumának.

Dzsidda, 1946. május 29.

Bizalmas

50.

Az Amerikai Egyesült Államok követsége üdvözlétet küldi Szaúd-Arábia Királyság Külügyminisztériumának. Övé a megtiszteltetés, hogy hivatkozhat a külügyminiszter-helyettes 11/1/9/156-os számú, 1946. január 2-án kelt jegyzékére, amely válaszol a követség 1945. december 20-án kelt 287-es számú jegyzékére, amely a kétoldalú polgári légi [forgalmi] jogokat és Dzahrán repterének amerikai kereskedelmi repülők általi használatát érinti.³⁷

A Transcontinental and Western Légitársaság (TWA) jelezte, hogy 1946. június 17-én be szeretné indítani a légi közlekedést Kairóból Bombaybe Dzahránba keresztül. Egyelőre a járatok közvetlenül Kairóból Dzahránba repülnek azon az útvonalon, amelyet Ófelsége kormánya már elfogadott az amerikai katonai repülők útvonalaként. Emlékeztetjük a minisztériumot, hogy a TWA a kiválasztott légitársaság az amerikai kormány véleménye szerint a légi útvonalak működtetésére a Közel-Kelet ezen térségében.

A követség kéri, hogy Ófelsége kormánya a lehető leghamarabb³⁸ értesítse a

³⁷ Az 1945. december 20-án keltezett jegyzék arról értesíti a szaúdi, illetve amerikai feleket, hogy Ibn Szaúd az 1945. augusztus 5-én aláírt szerződés szellemében beleegyezett a légi bázis felépítésébe Dzahránban. Azonban éppen csak a munkálatok megkezdésére volt idő, mire Japán 1945. szeptember 2-án letette a fegyvert. Ugyanakkor az Egyesült Államoknak továbbra is érdeke volt, hogy repteret építsen a térségben, amelyik akár békeidőben is használható lesz. Ennek következtében viszont a megkötött szerződést módosítani kellett. Ezért a szaúdi amerikai követ változtatásokat javasolt, hogy az Egyesült Államok befejezhesse a reptér felépítését, aminek elkészülte után az rögtön szaúdi tulajdonba került volna a működtetéséhez szükséges ellátmányokkal együtt. A kiegészítésekre azért volt szükség, mert a korábban kötött szerződésben nem konkretizálták a felek a polgári repülésre vonatkozó szabályozásokat. Emellett néhány egyéb helyen is változtatás történt: a szerződésben a Japán ellen folytatott harc végétől számítják azt a három évet, amin keresztül még az Egyesült Államok birtokában marad a légi bázis. A kiegészítés szerint a légi bázis elkészülte után kezdik el számolni a három évet, és annak lejártá után kerül minden szükséges létesítménnyel együtt szaúdi tulajdonba. A korábbi egyezmény szerint viszont a repülőter és minden tartozéka nem ruházható át vagy adható el harmadik félnek. A módosítás alapján azonban igen, amennyiben az Egyesült Államok kormánya ebbe beleegyezik. Továbbá az amerikai hadsereg birtokjogának lejártá után egy olyan amerikai légitársaság üzemeltetheti a repülőteret, amelyet mind az Egyesült Államok, mind Szaúd-Arábia kormánya elfogad. Ezen társaságnak 1956. január 1-jéig van joga működtetni a repteret. Ha viszont a szaúdi kormány tudja biztosítani a megfelelően képzett személyzetet a légi bázis működtetésére, akkor már 1956 előtt átvethetik a teljes irányítást. Az utolsó kitétel szerint pedig bármely nemzet repülői használhatják a repteret, amelyek a szaúdi kormánytól erre engedélyt kapnak.

Az 1946. január 2-án kelt jegyzék Juszuif Jászín külügyminiszter-helyettes válasza az előző év december 20-án keltezett amerikai jegyzékre. Jászín a következőt írja: a szaúdi kormány elfogadja, hogy a légi bázis megépítése után három évig az Egyesült Államok működtesse azt, és emellett jó néven venné, ha a légi bázison tartózkodó amerikai katonák a lehető legszélesebb körű kiképzést nyújtanak az ottani szaúdi „alattvalóknak” (Jászín megfogalmazása). Továbbá a szaúdi kormány beleegyezik, hogy civil légi forgalom lebonyolítására is használják a repülőteret, illetve garantálja (ha „Isten nem lép közbe”), hogy tíz évig működtetni fogja azt. Lásd a FRUS 1945. Vol VIII. 983., valamint 997. oldalon lévő szerkesztői jegyzetet.

³⁸ A szaúdi külügyminisztérium június 14-én keltezett jegyzékében beleegyezett abba, hogy a TWA bonyolítsa a légi forgalmat Dzahránban. Hivatalosan július 4-én engedélyezte Feiszal a légitársaságnak a személy- és levélszállítást az Egyesült Államok és Dzahrán között (az első megállapodást két évre kötötték). Ugyanezen megállapodást 1946. szeptember 28-án bővítették. Az új egyezmény szerint a

követséget a TWA repülési útvonalának elfogadásáról, és egyben kihasználja az alkalmat, hogy újfent biztosítsa a Külügyminisztériumot a velük kapcsolatos jó véleményéről.

TWA segíteni fog a szaúd-arábiai kormánynak felállítani egy teljesen szaúdi tulajdonban lévő légitársaságot, amelyet az alapítás utáni öt évben a TWA fog működtetni. Ez a szaúdi légitársaság elsősorban beföldön, valamint Szaúd-Arábia és a szomszédos országok között működtetne járatokat.

1948

Az amerikai külügyminiszter a szaúd-arábiai követségnek

Washington, 1948. január 16.

Bizalmas

A-9. Tekintetbe véve a mostani politikai helyzetet, Szaúd-Arábia kormányát illetően a Külügyminisztérium úgy gondolja, hogy további tárgyalások a kétoldalú [polgári] légi szállítási szerződéssel kapcsolatban nem kívánatosak.³⁹

A polgári működtetéshez szükséges minimális jogok benne foglaltatnak a Dzahráni Légi Bázis szerződésében, és minden valószínűség szerint a megfelelő időben törekedni fogunk a szerződés bővítésére.

Amikor döntés születik a tárgyalások megkezdéséről a légi bázis szerződésének bővítésére, a döntés a pillanatnyi helyzettől függően fog megszületni arról, hogy tárgyalni kell-e [egy] kétoldalú légi szállítással [kapcsolatos] szerződésről, vagy továbbra is a légi bázis szerződése szerint kell-e biztosítani a polgári [légi] jogokat.

Bár egyszerűsített előzetes szerződés készíthető a légi szállítási szerződésről a követség számára, a Külügyminisztérium eredetileg felvetett szerződésmintájától való radikális eltérések okozta nehézségek miatt és a további változtatások szükségessége a tárgyalások folytatása előtt [azt eredményezheti, hogy] kívánatos minden további [tárgyalási] szándékot felfüggeszteni, ameddig szükségesnek tűnik ahhoz, hogy sikerrel járjanak az erőfeszítések arra vonatkozóan, hogy Szaúd-Arábia kormányának egyetértését megszerezzük a szerződés tartalmával kapcsolatban.⁴⁰

Ezen távirat másolatát megkapja a kairói amerikai nagykövetség.

Marshall

A külügyminiszter-helyettes (Lovett⁴¹) a védelmi miniszternek (Forrestal⁴²)

Washington, 1948. november 19.

Szigorúan bizalmas

Kedves Miniszter Úr! Megkaptuk a november 8-án keltezett levelét, amely elhatározásra sarkallta a vezérkart abban a kérdésben, hogy miként cselekedjen Szaúd-Arábiában annak érdekében, hogy az Egyesült Államok stratégiai pozícióit javítsa. Érdeklődéssel vettem a véleményüket, miszerint a világméretű stratégiai pozíciónk óriási javulna, ha megtalálnánk az eszközöket, hogy sikeresen megvédjük Dzahrán Légi Bázist, és hogy fenntartsuk a légi műveleteket [ott]. Továbbá hogy a kezdőlépés ehhez a végső célkitűzéshez az lenne, hogy a lehető leghamarabb további amerikai katonai személyzetet vigyünk a területre, lehetőség szerint a Légierő Kiképző Missziójának bővítésével. Továbbá a vezérkar úgy véli, hogy a lehető leghamarabb kapcsolatba kell lépni Szaúd-Arábia kormányával – a diplomáciai

³⁹ Itt az 1947. május 8-án a szaúdi kormánynak elküldött vázlatra hivatkozik, amiben az áll, hogy „mindkét államnak érdeke, hogy megegyezzenek egy formális, kétoldalú légi közlekedési szerződésben”.

⁴⁰ A dzsiddai követség 1948-ban többször tárgyalt a rijádi kormánnyal a polgári légi forgalommal kapcsolatban, azonban külön szerződést erre vonatkozóan nem sikerült kötni.

⁴¹ Robert A. Lovett George C. Marshall külügyminisztersége idején (1947–1949) szolgált helyettes külügyminiszterként. Később hadügyminiszter-helyettesként is dolgozott.

⁴² James V. Forrestal az Egyesült Államok első védelmi minisztere (1947–1949).

szempontokkal összhangban – , hogy megszerezzük a bejegyzését a Légierő Kiképző Missziójának bővítésébe.

Mint azt Ön is tudja, a Dzahráni Légi Bázist érintő szerződés kormányunk és Szaúd-Arábia kormánya között 1949. március 15-én lejár. A Külügyminisztérium tervezi, hogy napirendre tűzi a szerződés meghosszabbításának kérdését november végén vagy december elején.

A minisztérium kívánalma, hogy szaúd-arábiai követünk, J. Rives Childs úr⁴³ – aki tárgyalni fog Ibn Szaúd királlyal – a lehető legteljesebben informálva legyen erről a problémáról. Hála az Ön által nekem augusztus 16-án, illetve november 8-án⁴⁴ küldött leveleknek, lehetséges Childs követ [urat] tájékoztatni a Nemzeti Katonai Testület érdekeltségéről általánosságban az Arab-félszigettel, és különösen a Dzahráni Légi Bázissal kapcsolatban.

Mellékesen fel szeretném hívni a figyelmet, hogy a polgári légi közlekedés jogai immár benne vannak a légi bázis egyezményében, amely kiegészült az 1945. december 20-án, illetve 1946. január 2-án keltezett jegyzékek váltásakor. Bár – általánosságban a polgári és civil jogokat külön egyezményeknek kellene tartalmaznia – lehetséges, hogy egy ilyen eljárás ebben az esetben nem lenne praktikus. Szándékunkban áll utasítani Childs követ urat, hogy emlékeztesse Szaúd királyt arról, hogy az Egyesült Államok továbbra is érdekelt abban – amit először 1945-ben jelzett –, hogy polgári légi egyezményt kössenek. Amennyiben azonban Szaúd-Arábia kormánya jelenleg nem állna készen egy polgári [légi] szerződés megkötésére, elégséges lenne, ha a jelenlegi civil légi forgalomra vonatkozó rendelkezései a légi bázis szerződésének elfogadható ideig meghosszabbítottának.

Könnyen lehet, hogy Ibn Szaúd király egyezkedni akar majd a szerződés kibővítésével kapcsolatban. Ha ez megtörténik, akkor a válaszokat előre tudni kellene bizonyos kérdésekre, például: (1) Elég-e fontos a bővítés ahhoz, hogy indokolja további összegek elköltését a légi bázis fejlesztésére a légierő részéről, és ha igen, mekkora lenne ez az összeg? (2) Mennyi ideig szükséges meghosszabbítani [a szerződést] ahhoz, hogy indokoltak legyenek a kiadások? (3) A Nemzeti Katonai Testület készen áll-e arra – feltéve, hogy a közel-keleti fegyverembargót megszüntetik –, hogy Szaúd-Arábia kormányát ellássa fegyverekkel, illetve egyéb katonai felszereléssel? Ibn Szaúd király többször megismételte kérését kormányunk felé, hogy felszerelést szeretne a hadserege számára, és úgy hisszük, hogy megismételheti ezt a kérését és ezt fegyverként fogja [felhasználni] a légi bázis [szerződésének] megújítására [történő] alkudozás során. (4) A Légierő Kiképző Missziója dzahráni bővítésének, amiről Ön november 8-i levelében tesz említést, mekkora mértékűnek kellene lennie? (5) Készen állna-e arra a Nemzeti Katonai Testület, hogy kibővítse a Szaúd-Arábiának nyújtott kiképzés mértékét, hogy az magában foglaljon a repüléstől eltérő területeket is?

Mivel valószínűleg időbe telik a válaszok elkészítése ezekre és az ezekhez hasonló kérdésekre, remélem, hogy lehetséges lesz a döntésüket időben megismerni ahhoz, hogy a szaúd-arábiai követünknek a lehető leghamarabb elérhetőek legyenek. Ahogy az az Ön november 8-i levelének negyedik bekezdésében javaslatra került, a

⁴³ Több mint harminc évet töltött diplomáciai szolgálatban, volt állomáshelye Jeruzsálem, Kairó, Teherán, Tanger és Addisz-Ababa. Jelentős Casanova-szakértőnek számított, több könyvet is publikált róla.

⁴⁴ A vezérkar álláspontját tartalmazza az Egyesült Államok Szaúd-Arábiához köthető stratégiai érdekeiről. Ez többek közt azt jelentette, hogy törekedni kell a dzahráni bázis katonai állományának növelésére, lehetőség szerint úgy, hogy a kiképző misszió létszámát növelnék mind a katonaság, mind a haditengerészet részéről.

Külügyminisztérium örömmel fogadná a vezérkar egyik képviselőjének azonnali megbízását, hogy rendszeresen részt vegyen ezen kérdéskör további tervezésében.⁴⁵

Tisztelettel:

Robert A. Lovett

⁴⁵ December 21-én a védelmi miniszter értesítette a külügyminisztert, hogy a Vezérkar kinevezte Hoyt S. Vanderberg tábornokot, a Légierő parancsnokát, hogy vegyen részt a Dzahráni Légi Bázis szerződés megújításának tervezésében és tárgyalásaiban.

A szaúd-arábiai követ a szaúdi külügyminiszter-helyettesnek

Dzsidda, 1949. január 20.

Szigorúan bizalmas!

Kegyelmes Uram! Engem ért a megtiszteltetés, a kormányom utasításait követve, és figyelembe véve a baráti kapcsolatokat az Egyesült Államok és Szaúd-Arábia között, kérelmezem a fennálló Dzahráni Légi Bázisra vonatkozó szerződés megújítását, amelyet az 1945. augusztus 5-én és 6-án, illetve december 20-án, valamint 1946. január 2-án kicserélt jegyzékek foglalnak magukba, illetve egészítenek ki, és amely 1949. március 15-én lejár.

Ezen szerződés megújítása lehetővé teszi az Egyesült Államok légierije számára, hogy teljesítse a meglévő, hosszú távú kommunikációs kötelezettségeit, ugyanakkor lehetőséget biztosít a szaúd-arábiai diákok kiképző programjának folytatására, és esetleges bővítésére Dzahránban, illetve az Egyesült Államokban. Kormányom véleménye – amelyet úgy hisszük, a szaúd-arábiai kormány osztani fog – az, hogy a Dzahráni Légi Bázis szerződésének fenntartása különösképpen praktikus módját nyújtja a két kormány közötti barátságos együttműködés folytatásának. A meglévő légi bázisról [szóló] szerződés tartalmazza azt a rendelkezést, hogy az Egyesült Államok kormánya épségben át fogja adni ezen létesítményeket a szaúd-arábiai kormánynak működtetésre, ellenőrzésre/irányításra és fenntartásra a szerződés lejártakor. A kormányom úgy értelmezi ezt a rendelkezést, mint folyamatos kötelezettséget, hogy olyan állapotban tartsa a Dzahráni Légi Bázist, amely biztosítja épségben [való] átadását a szaúd-arábiai kormánynak a szerződés lejártakor, annyi töke ráfordításával, amennyi szükséges ezen cél [eléréséhez]. Az elköltendő összeg természetesen attól függ majd, hogy [milyen] mértékben lenne kihasználva a bázis, egyetértésben a szaúd-arábiai kormánnyal.

Köztudott, hogy a Dzahráni Légi Bázis meglévő szerződésének megújítása magában foglalja a szerződés azon rendelkezéseinek megújítását, amelyek a polgári légi jogokra vonatkoznak, [és] amelyek a követség 1945. december 20-i, valamint Szaúd-Arábia Külügyminisztériumának 1946. január 2-i jegyzékében lettek közzé téve. Továbbá az is ismert, hogy ha egy polgári légi közlekedéssel [kapcsolatos] szerződés érvénybe lépne az Egyesült Államok és Szaúd-Arábia között a Dzahráni Légi Bázisra vonatkozó szerződés fennállása idején, akkor ezen polgári légi közlekedésre vonatkozó szerződés rendelkezései a Dzahráni Légi Bázis szerződésének polgári légi közlekedésre vonatkozó rendelkezései helyébe lépnének.

Kormányom kéri a légi bázis meglévő szerződésének meghosszabbítását legalább egyéves időtartamra, és [hogy] a [szerződés] hatálya évente automatikusan 12 hónapra meghosszabbodjon 1950. március 15. után, amennyiben egyik féltől sem érkezik értesítés a szerződés felmondásáról tizenkét hónapos felmondási időn belül.

Megragadom ezt az alkalmat, hogy újra biztosítsam Kegyelmességedet a legmélyebb megbecsülésémről.

J. Rives Childs

A védelmi miniszter a külügyminiszternek (Marshall)

Washington, 1949. február 10.

Bizalmas

Kedves Miniszter Úr! Az 1948. november 19-én kelt levelében rámutatott, hogy kormányunk és Szaúd-Arábia kormánya között a Dzahráni Légi Bázist érintő jogaink kapcsán kötött szerződés 1949 március 15-én lejár. Ugyanakkor felvetett bizonyos katonai természetű kérdéseket, amelyek fontos kihatással lehetnek a szerződés meghosszabbítása kapcsán az Ibn Szaúd királlyal folytatott tárgyalásokra.

Az Ön javaslatával összhangban – és ahogy jeleztem az 1948. november 20-i levelemben – megkértem a vezérkar [tagjait], hogy részletesen gondolják át azokat a kérdéseket, amelyeket felvetett. Az ő véleményükre alapozva, valamint a téma hivatalom általi további tanulmányozása után a Nemzeti Katonai Testület álláspontja ezen kérdések kapcsán a következő:

Kérdés: Eléggé fontos a bővítés ahhoz, hogy indokolja további összegek elköltését a légi bázis fejlesztésére a légierő részéről, és ha igen, mekkora lenne ez az összeg?

Válasz: Igen, a légierő támogatni fogja, hogy kérjék fel a Kongresszust, irányozza elő a dzahráni bázis eredeti – 19 millió dolláros – fejlesztési összegének növelését, azután pedig megközelítőleg évi 5 milliót minden kiadásra, amely ahhoz szükséges, hogy a bázis tökéletesen működő állapotban maradjon.

Kérdés: Mennyi ideig szükséges meghosszabbítani [a szerződést] ahhoz, hogy indokoltak legyenek a kiadások?

Válasz: Lehetőleg 25 évre a megújítás lehetőségével, [a szerződést] mindkét fél felmondhatja, hat vagy tizenkét hónapos felmondási idővel, lehetőség szerint [inkább] az utóbbi [időtartammal].

Kérdés: A Nemzeti Katonai Testület készen áll-e arra – feltéve, hogy a közel-keleti fegyverembargót megszüntetik –, hogy Szaúd-Arábia kormányát ellássa fegyverekkel, illetve egyéb katonai felszereléssel?

Válasz: Figyelembe véve a mostani embargó időtartamának bizonytalanságát, minden erre a kérdésre [vonatkozó] egyértelmű válaszadást el kellene halasztani, amíg az embargót fel nem oldják. Akkor a Nemzeti Katonai Testület örömmel újra fogja vizsgálni a kérdést az akkor elérhető eszközök és források fényében, illetve a Külügyminisztérium által állítandó prioritások és a Közel-Kelet nemzeteit érintő segélyek fényében.

Kérdés: Milyen mértékű bővítésbe ... kellene belefognia a Légierő Kiképző Missziójának Dzahránban?⁴⁶

Válasz: A Légierő úgy gondolja, hogy a Kiképző Misszió bővítése garantálva lenne egy egyezmény részeként annak érdekében, hogy megtartsuk jogainkat Dzahránban. Azonban a bővítés mértéke nem haladhatja meg a mostani misszió létszámának kétszeresét.

Kérdés: Készen állna-e arra a Nemzeti Katonai Testület, hogy bővítse a Szaúd-Arábiának nyújtott kiképzés mértékét, hogy az magában foglaljon a repüléstől eltérő területeket is?

Válasz: Igen, a vezérkar fel fog készülni arra, hogy kibővítse a szaúd-arábiai kiképzés mértékét – figyelembe véve a költségvetési korlátozást – és célkitűzéseit, hogy ne csak a reptér működtetését, hanem a légi bázis védelmét [is ellássa]. A vezérkar úgy véli, hogy ez a további kiképzés előnyös lesz [azért], hogy az Egyesült Államok elérje stratégiai célkitűzéseit, valamint Ibn Szaúd király kiképzett katonai személyzet – mint

⁴⁶ Kipontozás az eredeti szövegben. A kipontozott rész hivatkozás a védelmi miniszter korábbi levelére.

az országának stabilizációs ereje –, iránti óhaja [miatt is].

Amennyiben ezzel kapcsolatban további kérdések merülnek fel, akkor a légi parancsnok vagy kinevezett képviselője részt vesz a Külügyminisztérium megfelelő képviselőjével együtt a további tervezésben a Dzahráni Légi Bázis bővítésére vonatkozóan.

Tisztelettel,

James Forrestal

A szaúd-arábiai amerikai nagykövet a szaúd-arábiai külügyminiszter-helyettes részére

Dzsidda, 1949, június 23.

Bizalmas

Kegyelmes Uram! Megtiszteltetés számomra, hogy nyugtázhatom, megkaptam méltóságod 1949. június 23-án kelt 10/4/68/2119-es számú jegyzékét, amely a következőképpen szól:

Enyém a megtiszteltetés, hogy közvetíthetem Kegyelmességednek az alábbi cikkelyeket, amiben a kormányaink megegyeztek, [hogy] az Egyesült Államok kormányának katonai repülői milyen módon használhatják a Dzahráni Légi Bázis létesítményeit és szolgáltatásait. Reménykedem benne, hogy Kegyelmességed el fogja fogadni ezt, és átgondolja eme jegyzékét, valamint a Kegyelmességed válasza teljes mértékben meg fog egyezni e tekintetben az egyezményben javasoltakkal.

1. A szaúd-arábiai kormány beegyezik abba, hogy az Egyesült Államok katonai erői átmenő repülőinek a következő kiváltságokat adja:

a) leszállási jogok Szaúd-Arábia kormányának Dzahránban található repülőtérén – a szerződés egészében Dzahráni Repülőtér néven említve – tankolás és egyéb műszaki szolgáltatás, mint például javítások és fenntartás céljából;

b) engedélyt, hogy átrepüljön a Szaúd-Arábiai Királyság azon légifolyosóin, amelyeket a polgári légi közlekedés repülői általában használnak;

c) engedélyt a repülők számára, hogy repüljenek és használhassák a leszállópályákat Szaúd-Arábiában, azért, hogy végrehajthassanak tényleges légi mentőakciókat, és hogy segítsenek eltűnt repülők [megkeresésében], értesítvén Szaúd-Arábia kormányát. Amerikai és szaúdi légi mentőakció-gyakorlatok végrehajtásakor előzetes engedélyt kell kérni a szaúd-arábiai kormánytól és a szaúd-arábiai kormány egy tagja el fogja kísélni a légi mentőosztagot;

d) abban az esetben, ha járművek és mentőcsónakok szükségesek a légi mentőakcióhoz, [a használatukra] az engedélyt meg fogja adni Szaúd-Arábia kormánya.

2. Szaúd-Arábia kormánya engedélyezi az Egyesült Államok kormányának, hogy alkalmazzon katonai és műszaki személyzetet, valamint támogató repülőket a Dzahráni Légi Bázison az Egyesült Államok katonai ereje átmenő repülői [forgalmának] ellátására feltéve, hogy a katonai és műszaki személyzet nem haladja meg az ötszáz (500) főt, és hogy a támogató repülők száma nem haladja meg a tizet (10).

3. A szaúd-arábiai kormány beleegyezik abba, hogy megadja az Egyesült Államok kormányának a jogot, hogy további polgári személyzetet alkalmazzon a repülőtérén azzal a feltétellel, hogy ezen polgári alkalmazottak [a két ország] valamelyikének állampolgárai lesznek, vagy egy olyan harmadik államé, amelyet

mindkettő [országhoz] baráti [viszony fűz], illetve, hogy ezen alkalmazottak száma nem haladja meg a 2. cikkelyben engedélyezett katonai személyzet számának a kétszeresét; és feltéve, hogy ezen alkalmazottakat nem fogja személyesen Szaúd-Arábia kormánya kifogásolni. Az Egyesült Államok kormánya előterjeszt egy részletes nyilatkozatot Szaúd-Arábia kormánya részére ezen alkalmazottakra vonatkozóan.

4. A szaúd-arábiai kormány beegyezik, hogy az Egyesült Államok kormányának katonai és polgári személyzete rendelkezésére bocsátja a Dzahráni Repülőtér azon meglévő berendezéseit és épületeit, amelyek jelezve vannak a csatolt jegyzékben.⁴⁷

5. Az Egyesült Államok kormánya csak az Egyesült Államok katonai repülőgépeivel, valamint – a Dzahráni Repülőtéren alkalmazott – az Egyesült Államok katonai és polgári személyzetével kapcsolatos ügyekben engedélyezett igazgatni és ellenőrizni. A Dzahráni Repülőtér amerikai hatóságai semmilyen más ügyben nem fognak cselekedni, kivéve, ha erre a szaúd-arábiai kormány kimondottan felhatalmazza [öket].

6. A szaúd-arábiai kormány a polgári légi forgalom és ehhez köthető ügyekben való intézkedése kapcsán megteszi a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy megakadályozza, bárki beavatkozhasson az Egyesült Államok kormányának ezen szerződésben engedélyezett műveleteibe.

7. A szaúd-arábiai kormány beegyezik, hogy minden lehetséges és indokolt segítséget felajánl a kapacitásának megfelelően, hogy segítse az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erői repülőinek időjárás, rádiókommunikációs, légi mentési és légi közlekedési szolgáltatásainak amerikai működtetőit.

8. Az Egyesült Államok kormánya felhatalmazást kap, hogy megépítsen bármilyen berendezést, amelyet szükségesnek tart a Dzahráni Repülőtéren, feltéve, hogy az ilyen berendezések építése az Egyesült Államok kormányának költségén történik, és hogy ezen berendezések – miután elkészülnek – a szaúd-arábiai kormány tulajdonába kerülnek. Megállapodás született, hogy ezen szerződés időtartama alatt ezen létesítmények az Egyesült Államok irányítása alatt maradnak.

9. Az Egyesült Államok kormánya felhatalmazást kap, hogy kibővítse és javítsa a meglévő kifutópályákat, illetve guruló utakat, valamint hogy új kifutópályákat és guruló utakat építsen a Dzahráni Repülőtéren – azért, hogy tartsa a lépést a repülés technológiai fejlődésével –, feltéve, hogy ezen fejlesztések az Egyesült Államok kormányának költségén történnek. A szaúd-arábiai kormány utasítani fogja a megfelelő hatóságokat, hogy gátolják meg épületek vagy akadályok építését a jelenlegi repülőtértől közvetlenül nyugatra eső területeken, valamint rendelkezéseket fog hozni, hogy megakadályozza gátak építését a kifutópályák közelében.

10. Az Egyesült Államok kormánya a saját költségén rakodóvágányt építhet a repülőtértől [kiindulva], hogy összekösse a vasutat Dzahrán városával, abban az esetben, ha ez kívánatosá válik. Ez a vágány minden létesítményével és berendezésével a szerződés lejártakor a szaúd-arábiai kormány tulajdonává válik.

11. Az Egyesült Államok kormánya bővítheti és fejlesztheti a saját költségén az időjárás-előrejelzési [műszereket], a rádiókommunikációt, a navigációs segédeszközöket és bármely más, a fenntartáshoz szükséges létesítményt. Az Egyesült Államok kormánya engedélyt kapott arra, hogy a Dzahráni Repülőtéren rádiókódokat alkalmazzon bármilyen korlátozás nélkül.

⁴⁷ Épületek tételes felsorolása, lásd a szöveg végén.

12. Az Egyesült Államok kormánya engedélyt kapott arra, hogy módosítson vagy megjavítson rögzített berendezéseket a Dzahráni Repülőtéren, továbbá hogy pótolja a felszerelést és ellátmányokat, amelyek a repülőtér hatékony működtetéséhez és fenntartásához szükségesek.

13. Szaúd-Arábia kormánya meg fogja adni az Egyesült Államok kormányának és a katonai személyzetének a vám-, adó- és bármely más költség alóli mentességet, amely a felszerelésre, ellátmányra vagy a Dzahráni Repülőtér működtetésére, illetve fenntartására vagy a személyzet személyes használatára terhelhető. Köztudott, hogy az Egyesült Államok kormánya Szaúd-Arábia számára átadja a repülőtér működtetésére és karbantartására behozott felszerelésekre és ellátmányra vonatkozó számlákat, valamint fuvarleveleket.

14. Az Egyesült Államok kormányának megadták azt a kiváltságot, hogy a katonai leveleinek fogadása és küldése mentes minden adótól, vámtól vagy egyéb korlátozásról [restriction].

15. Az Egyesült Államok felhatalmazták arra, hogy létesítményeket [működtessen] a Dzahráni Repülőtér [területén] a katonai személyzet kikapcsolódása és kényelme céljából, azzal a feltétellel, hogy ezek a létesítmények nem sértenek Szaúd-Arábiában érvényben lévő szokásokat és törvényeket.

16. Az Egyesült Államok kormánya felhatalmazást kap arra, hogy elvégezze személyzetének megfelelő kiképzését a katonai és műszaki jártasságban.

17. Az Egyesült Államok kormánya ezen szerződés lejártakor kivonhatja minden felszerelést és ellátmányát, amelyet a Dzahráni Repülőtérről hozott annak működtetése és fenntartása céljából. Megegyezés született, hogy az Egyesült Államok kormánya nem von ki olyan felszerelést, amelyet üzembe helyezett és a szaúd-arábiai kormány tulajdonává vált. Ha az Egyesült Államok kormánya lecserél bármilyen olyan félig rögzített felszerelést vagy berendezést, amely már a szaúd-arábiai kormány tulajdonává vált, akkor a kicserélt [felszerelés] válik a szaúd-arábiai kormány tulajdonává és a lecserélt tételek az Egyesült Államok kormányának tulajdonába kerülnek.

18. Az Egyesült Államok minden polgári alkalmazottja és alárendeltje, valamint katonai személyzete köteles engedelmeskedni a szaúd-arábiai kormány érvényben lévő törvényeinek és szabályozásainak. Az Egyesült Államok hadseregének egyik tagja ellen a Dzahráni Repülőtéren esetlegesen elkövetett [törvény] sértés esetén az Egyesült Államok katonai törvényei alapján ítélik. Azokban az esetekben, mikor a törvénysértéseket a repülőtéren kívül követik el, a szaúd-arábiai hatóságok letartóztatják az elkövetőket, és átadják a Dzahráni Repülőtéren [tartózkodó] amerikai hatóságoknak, hogy [azok] megbüntessék és hazatoloncolják [őket]. Az Egyesült Államok kormánya fel fog állítani egy kártérítési bizottságot, hogy tekintetbe vegyen minden olyan károk vagy sebesülések [miatt benyújtott] kártérítési igényt, amit Szaúd-Arábiában lakó katonai személyzet vagy polgári alkalmazott okozott, miközben hivatalos minőségben járt el.

19. Az Egyesült Államok kormányának személyzete – katonai és polgári egyaránt – rendelkezni fog érvényes azonosításra [alkalmas] papírokkal vagy útlevellel, amikor megérkezik a Dzahráni Repülőtérré. A szaúd-arábiai vízumok helyett – amennyiben az elindulás idején nem elérhetőek – a szaúd-arábiai kormány tiszteletben tartja az Egyesült Államok kormányának megfelelő utazási rendelkezéseit.

20. Tekintetbe véve a kiváltságokat és jogokat, amelyeket a szaúd-arábiai kormány biztosít az Egyesült Államok kormányának ebben a szerződésben, az Egyesült Államok kormánya beegyezik abba, hogy biztosítja a szaúd-arábiai

kormány számára a 21, 22, 23, 24, 25 és 26-os számú cikkelyek alatt felsorolt szolgáltatásokat.

21. Az Egyesült Államok felajánlja, hogy a repülőtér működtetésére és fenntartására egyszerre maximum száz szaúd-arábiai diákot képez ki, akiket Szaúd-Arábia kormánya választ ki.

A szaúd-arábiai kormány ki fog választani ezen diákok közül – tanácskozva az Egyesült Államok hatóságaival – hús szaúdi diákot, hogy az Egyesült Államok légierijéhez tartozó amerikai iskolában folytassák tanulmányaikat az Egyesült Államok [azon képzése keretében], amely repülőterek üzemeltetésére és karbantartására [vonatkozó] magas szintű műszaki képzést célozza a következő feltételekkel:

a) A szállítást Dzahránból az Egyesült Államokba és vissza az Egyesült Államok légierije fogja végezni katonai repülőgépek segítségével, Szaúd-Arábia kormányát semmilyen költség nem terheli. Az Egyesült Államokon belül az utazás költségei a szaúd-arábiai kormányt terheli, habár az Egyesült Államok légierije minden segítséget és tanácsot meg fog adni a kiképzésben résztvevőknek.

b) A szaúdi diákok a saját költségükön fognak étkezni a tisztek kápterében a megállapított helyi tarifák szerint.

c) Ahol szálláshely elérhető, ott a berendezés az Egyesült Államok légierije tisztjeinek [szállásához] lesz igazítva. Semmilyen térítés nem illeti meg az Egyesült Államokat ezért a szolgáltatásért. Ahol nem érhető el szállás, Szaúd-Arábia kormányának kiképzendő tisztjei saját maguk intézkednek [szállásról], és az Egyesült Államok kormányát semmilyen költség nem fogja terhelni.

d) Minden kiképzés az Egyesült Államok kormányának költségén fog történni. A speciális öltözetet és felszerelést – amely szükséges az előírt kiképzés folyamán – használatra [az Egyesült Államok] szolgáltatja, ideiglenes kölcsön alapján, a szaúd-arábiai kormányt nem terheli költség.

e) Ugyanaz az ételmezőanyag, [illetve] kápterében való étkezés és hasonló kiváltságok, amelyek általában megilletik az Egyesült Államok légierijének tisztjeit, vonatkoznak a kiképzésben résztvevőkre is.

f) Az orvosi ellátás – ahol elérhető – ugyanazon az alapon fog történni, mint az Egyesült Államok légierijének személyzete számára, a szaúd-arábiai kormányt nem terheli költség a megélhetés [biztosításán] túl.

22. Ezen kölcsönös szerződés ideje alatt az Egyesült Államok kormánya elérhetővé fogja tenni a szaúd-arábiai kormány számára alapon az állami tulajdonban lévő repülőgépeit, az üzemeltetésben bekövetkező vészhelyzet esetén repülőgép-alkatrészeket (köztük motorokat) a Dzahráni Repülőtér utánpótlási állományából, ha ezek az alkatrészek elérhetők. Abban az esetben, ha ezek az alkatrészek nem elérhetők a Dzahráni Repülőtéren, az Egyesült Államok kormánya segíteni fog Szaúd-Arábia kormányának, hogy beszerezze azokat kereskedelmi forrásokból.

23. Az Egyesült Államok kormánya beleegyezik abba, hogy ezen szerződés lejártakor visszajuttassa a szaúd-arábiai kormánynak a repülőtér minden rögzített berendezésével és más tulajdonnal együtt – amelyeket a repülőtér működtetésére és fenntartására használt –, amelyek a szaúd-arábiai kormány tulajdonát képezik. Ebben az esetben a szaúdi kormánynak meglesz a lehetősége, hogy megvásároljon minden olyan félig rögzített berendezést, felszerelést és ellátmányt, ami nem létszükséglet az Egyesült Államok kormánya számára, tárgyalások [során] megállapított áron.

24. Az Egyesült Államok elérhetővé teszi Szaúd-Arábia kormánya részére – a Dzahránban működő létesítmények kapacitását figyelembe véve – az időjárás,

rádiókommunikációs, légi mentési és a légi irányítási szolgáltatásait azon polgári repülőgépek számára, amelyeknek Szaúd-Arábia kormánya engedélyezi, hogy használják a Dzahráni Repülőteret.

25. Ezen szerződés időtartama idején az Egyesült Államok kormánya a Dzahráni Repülőter körházában – figyelembe véve a személyzet és a felszerelés kapacitását – biztosítja minden szaúd-arábiai állampolgárnak, aki a Dzahráni Repülőtéren az Egyesült Államok kormányának alkalmazásában áll, a gyógyszer-, orvosi- és fogorvosi ellátást. Továbbá az Egyesült Államok – vészhelyzet esetén – olyan mértékig, amennyire a meglévő eszközei lehetővé teszik, segíteni fogja a szaúd-arábiai kormányt a járványok és fertőző betegségek elleni harcban, a meglévő létesítményeiben.

26. Az Egyesült Államok kormánya beleegyezik, hogy épen és működő állapotban saját költségén fenntartja a Dzahráni Repülőter minden rögzített berendezését, amelyet használ, vagy ami a rendelkezésére áll.

27. Ezen szerződés időtartama egy teljes év, 1950. június 23-án jár le, kivéve, ha a határidő lejártá előtt egy másik szerződés a két kormány között megkötésre kerül. Azonban ha ez a szerződés nem kerül meghosszabbításra vagy lecserelésre, az Egyesült Államok légierőjének lesz legalább kilencven napja a szerződés lejártá után, hogy kivonuljon a Dzahráni Repülőteréről.

Megtiszteltetés számomra, hogy közöljem Kegyelmességgel, felhatalmaztak, hogy közvetítem a kormányom beleegyezését az előbb említettekbe.

J. Rives Childs

[Záradék]

A szaúd-arábiai kormány beleegyezik, hogy ezen kölcsönszerződés idejére az Egyesült Államok kormányának rendelkezésére bocsát minden, a Dzahráni Repülőtéren meglévő berendezést és épületet a következők kivételével:

A szaúd-arábiai vámosok épülete

A szaúd-arábiai postahivatal

371-es számú családi szállás

369-es számú családi szállás

367-es számú családi szállás

365-ös számú családi szállás

362-as számú családi szállás

356-os számú családi szállás

127-es számú laktanyaépület

128-as számú laktanyaépület

131-es számú laktanyaépület

132-es számú laktanyaépület

130-as számú latrina

Épületek és berendezések, amelyeket kizárólag az International Bechtel Corporation birtokol és használ

Épületek és berendezések, amelyeket kizárólag az Arabian American Oil Company birtokol és használ

Épületek és berendezések, amelyeket kizárólag a Trans World Airways Corporation birtokol és használ

1953

John Foster Dulles⁴⁸ külügyminiszter jelentése a Közel-Keletről. 1953. június 1.
(A Külügyminisztérium Közlönye, 28-as szám, 1953. június 15.)⁴⁹

...[nem Szaúd-Arábiára vonatkozó részek]

Szaúd-Arábiában Ibn Szaúd király fogadott minket, ezen évszázad egyik nagy közel-keleti alakja, szembetűnő tisztességében és egyedülálló céltudatosságában. Jó barátja ő az Egyesült Államoknak, amelyet tettekkel is igazolt. A célkitűzésünk az lesz, hogy viszonzzuk ezt a barátságot. Szaúd-Arábiában jó barátságban együtt dolgoznak amerikaiak és arabok az ország hatalmas olajmezőin. Ez kitűnő kapcsolat.

⁴⁸ 1953 és 1959 között külügyminiszter az Eisenhower-kormány idején. Erőteljesen szovjetellenes volt, emellett a Közel-Kelet térségében az amerikai (olaj)érdekek biztosítására helyezte a hangsúlyt, úgy gondolta, hogy a térség gazdasági fejlesztése másodlagos.

⁴⁹ A külügyminiszter 1953. május 11. és 28. között lebonyolított közel-keleti útjának nyilvánosságra hozott jelentése. Ezen idő alatt Dulles bejárta az egész Közel-Keletet szimbolizálva az Egyesült Államok érdekeit és felelősségét a térségre nézve. Ezenfelül nyilvánvaló propagandacélokat is szolgált a jelentés, továbbá biztosította a közvéleményt, hogy az Eisenhower-kormány fontos célkitűzése a közel-keleti béke a pártatlanság szellemében (az arab–izraeli konfliktus kapcsán), valamint a szovjetek távoltartása a régiótól.

1997

30. Európai nemzeti kisebbségek kongresszusának határozatai (1925–1937) [Eiler Ferenc]
31. Vikingek az angolszász krónikában [Rimaszombati Károly] (*elfogyott*)
32. Gildas: Britannia romlásáról [Novák Veronika] (*elfogyott*)

1998

33. Az 1904-es szerb–bolgár szerződések [Horváth Krisztián]
34. A Bayeux-i faliszőnyeg [Jójárt Júlia – Varga Vanda Éva] (a 18. sz. utányomása + színes melléklet) (*elfogyott*)
35. Szultáni fermán a Bolgár exarchátus megalapításáról (1870. febr. 28.) [Horváth Krisztián]
36. A fiatal Napóleon írásai Korzikáról [Jókai Rita]
37. Esztergom 1595-ös visszavétele a napi jelentések tükrében [Bagi Zoltán Péter – Szász Géza]
38. Ausztria határai (Saint-Germain, 1919. szept. 10.) [Éveli Péter – Dobos Erzsébet]
39. Tervezet a kereszténység leendő békéjéről (Podjebrád-béketervezet, 1464) [Karáth Tamás]
40. Törvény Skócia lefegyverzéséről (1746) [Fejér Ingrid]

1999

41. Az 1902-es orosz–bolgár katonai konvenció [Horváth Krisztián]
42. Szemelvények Aeneas Sylvius Piccolomini „Európa” c. művéből [Nótári Tamás]
43. Marcus Tullius Cicero M. Caelius védelmében mondott beszéde [Nótári Tamás]

2000

44. „A Népszövetség halála”. Dokumentumok az olasz–etióp konfliktus történetéből (1935–1936) [Szélinger Balázs]
45. A szudétánémet kérdés a második világháborúban (Edvard Beneš és Wenzel Jaksch levelezése 1939–1943) [Kasza Péter]
46. Načertanije (A szerb nemzeti és külpolitika titkos dokumentuma, 1844) [Szajcsán Éva]
47. Juan Donoso Cortés: Értekezések [Bán Mónika]
48. Napóleon trianoni dekrétuma az Illír Tartományok megszervezéséről (1809. dec. 25.) [Pándi Eszter]
49. Dokumentumok az 1911–1912-es olasz–török háborúból [Horváth Krisztián]

2001

50. Mary Rowlandson fogságának és szabadulásának elbeszélése [Zámbó Ildikó]
51. Marcus Tullius Cicero Q. Ligarius érdekében mondott beszéde [Nótári Tamás]
52. Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848) [Kökény Andrea]
53. Navigatio Sancti Brendani Abbatis. Szt. Brendan apát tengeri utazása [Majorossy Judit] (*elfogyott*)

2002

54. Az 1930-as görög–török barátsági és semlegességi szerződés [Balogh Ádám]
55. John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov levelezése a kubai rakétaválság alatt [Simon Ágnes – Simon Eszter]
56. Korzika 1755-ös és 1794-es alkotmánya [Tandori Mária]
57. Jugoszlávia külpolitikai dilemmája 1940-ben [Tóth-Szenesi Attila – Szajcsán Éva]
58. Állam – Szent Unió – Skizma [Kovács Kálmán Árpád]

2003

59. Három középkori germán törvénykönyv [Huszár Edit]
60. Az első világháború és a spanyol semlegesség [Pallagi Mária]
61. Edvard Beneš: Az osztrák probléma és a cseh kérdés [Gulyás László – Halmos Tamás]
62. Johann Martin Honigberger: Napkeleti gyümölcsök [Buczkó Zsuzsanna]

2004

63. Zsebkalauz Németországhoz [Kovács Melinda – Szilárd Balázs]
64. Sztálin és Tito moszkvai titkos találkozása. 1948. február 10. [Vukman Péter]
65. Olasz–spanyol kapcsolatok a második világháború idején [Katona Eszter]

2005

66. A konstantinápolyi egyezmény (1800. ápr. 1.) és Ali pasa levélváltása a Jón-szigetek kormányzójával (1807–1808) [Szász Erzsébet]
67. Szemelvények Zsigmond lengyel herceg budai számadásából [Horogszegi Zoltán – Rábai Krisztina]
68. Hydatius: Chronica (379–469) [Széll Gábor]
69. Magyar források a téli háborúhoz. 1939. nov. 30. – 1940. márc. 12. [Vámos Barbara]
70. A szovjet–jugoszláv konfliktus története a források tükrében (1948. február – 1949. november) [Vukman Péter]
71. Az 1945-ös szovjet atomkémkedés dokumentumok tükrében [Cora Zoltán]
72. Hruscsov–Tito levélváltás 1954 [Ifj. Prohászka Géza]

2006

73. Konrad Adenauer kancellár beszéde az első nyugatnémet kormány programjának vitájában (1949) [Mucsi András]
74. A késő Anjou-kori dalmát és magyar tengeri hajózás 1381-ből és 1382-ből származó oklevelek alapján [Juhász Ágnes]
75. Németország és Nagy-Britannia diplomáciai kapcsolatai 1892–1904 között (A Tilley-memorandum, 1905) [Rostás Róbert]
76. A Jézus Társaság feloszlata (1759–1773) [Babarczy Dóra]

2007

77. A Lex Imitana (egy Flavius-kori municipium törvénye) [Illés Imre Áron]
78. A Bor-Kalán nemzetség birtokperének ítéletlevele 1332-ből [Papp Róbert]

2008

79. A Szent István csatahajó elsüllyedése. 1918. június 10. [Bánsági Andor] (*elfogyott*)
80. Tunnunai Victor: Chronica (444–565). [Széll Gábor]
81. Spanyol dinasztikus alternatíva: a karlisták [Polácska Edina]

2009

82. Városi törvények a római köztársaság utolsó századából [Janosz Miklós – Szabó Ádám Ágoston]

2010

83. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Breda, 1667. július 31.) [Palotás Zsolt]

2011

84. Hivatalnokok, lázadók, szerzetesek (Késő római szöveggyűjtemény 1.) [Bara Péter – Illés Imre Áron – Palotás György – Szabó Ádám Ágoston – Varga Ferenc]
85. Városi közigazgatás a Digesta 50. könyvében [Illés Imre Áron]
86. Idősebb Plinius a mágiáról [Takács Anikó]

2012

87. Bukott püspökök, eretnekek, pogányok (Késő római szöveggyűjtemény 2.) [Hajdú Attila – Horváth Beáta – Kósa Maja – Mihálykó Ágnes – Szabó Ádám Ágoston]
88. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Westminster, 1674. február 19.) [Palotás Zsolt]